อ่านเฟดรัสของเพลโต
Reading Plato's *Phaedrus*

อู่ทอง โฆวินทะ
Utong Kovindha

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้เป็นการอ่านเชิงวิจัยและวิเคราะห์บทสนทนา*เฟดรัส*ของเพลโตอย่างละเอียด ซึ่งเพลโตได้ประพันธ์ขึ้นในช่วงสุกงอมทางความคิดของเขา

*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาที่มีประวัติศาสตร์ของการอ่านที่ "ขัดแย้ง" มาเป็นเวลาช้านาน เนื่องจาก*เฟดรัส*มีลักษณะผิดแผกแตกต่างจากบทสนทนาชิ้นอื่นของเพลโต เริ่มจากฉากที่เป็นธรรมชาตินอกเมืองเอเธนส์ ตลอดจนเนื้อเรื่องที่ถูกถักทออย่างซับซ้อน "ซ่อนเงื่อน" รวมทั้งการอ้างถึงตำนานที่แปลกไม่คุ้นหูหลายเรื่องที่ให้ข้อคิด ไพเราะ ดึงดูดชวนอ่าน อาจกล่าวได้ว่า*เฟดรัส*เป็นบทสนทนา "คู่มือ" ให้กับการอ่านบทสนทนาชิ้นอื่นของเพลโต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความแยบคายและแหลมคมใน "การทำงาน" ของหนึ่งในยอดนักปราชญ์ที่เป็นกวีผู้นี้

จุดประสงค์ของบทความชิ้นนี้เป็นการนำเสนอความงามและความซับซ้อนของบทสนทนา*เฟดรัส*เพื่อชี้ชวนให้ผู้อ่านได้สัมผัสถึงความลุ่มลึก และหลากหลายแง่มุมของการตีความที่ซ่อนเร้นอยู่ในบทสนทนาชิ้นนี้

Abstract

This article is a result of a close textual reading and of research on Plato's *Phaedrus*, a dialogue he composed when he was at the height of his maturity.

The *Phaedrus* is one of Plato's most controversial dialogues. Due to its exotic setting outside of the city in a forested locale, the

complexity of its plot, as well as the unfamiliar sounding myths it recites, it is not only thought provoking but also beautifully written. In its own uniqueness, the *Phaedrus* can be seen as a reader's companion to Plato's other dialogues that reveals the "working mind" of one of the most remarkable philosopher-poets of all time.

The purpose of this essay is to provide an introductory guide to this complex and beautiful dialogue, enabling the reader to grasp for him/herself the wealth of interpretive possibilities it contains.

"A text is not a text unless it hides from the first comer, from the first glance, the law of its composition and the rules of its game."
"Let us begin again. Therefore the dissimulation of the woven texture can in any case take centuries to undo its web."

Jacques Derrida, *Plato's Pharmacy*

ด้วยความความโดดเด่นของบทสนทนา*เฟดรัส*ดูจะอยู่ที่ความไม่เหมือนมากกว่าความเหมือนเมื่อเปรียบเทียบกับบทสนทนาชิ้นอื่นของเพลโต ผิดแผกจากบทสนทนาที่โดดเด่นชิ้นอื่นของเพลโต อาทิเช่น อุตมรัฐ *(The Republic)* และทฤษฎีความรัก *(Symposium)* ที่ไม่เคยมีผู้ใดเคลือบแคลงใจในความเป็นเลิศทั้งในด้านเนื้อหาและลีลาการประพันธ์ เฟดรัสเป็นบทสนทนาที่เต็มไปด้วยข้อกังขา และถูกตั้งคำถามมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเนื้อหาหรือความเป็นเอกภาพของบทสนทนา บทสนทนา*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาที่ว่าด้วยเรื่องใดแน่ เนื่องจาก*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาที่มีหลายเรื่องตั้งแต่ความรัก ความงามของจิตวิญญาณที่เป็นอมตะ ความจริง การพูดการเขียน วาทศิลป์ (Rhetoric) และวิพากษ์วิธี (dialectic)[1] หรือปรัชญาถูกถักทออยู่ในเรื่องเดียวกัน ซึ่งก่อให้เกิดคำถามที่ตามมาว่า

ในบทสนทนาเฟดรัส เพลโตได้ให้คำจำกัดความใหม่ต่อคำว่า dialectic ว่าเป็นการ (รู้จัก) แยกแยะและรวบรวม (divisions and collections) ผู้เขียนจึงเลือกใช้คำว่า วิพากษ์วิธี ซึ่งมีความหมายว่าพิจารณาตัดสิน แทนคำว่า วิภาษวิธี ซึ่งมีความหมายว่า การแย้งด้วยเหตุผล ตามศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิต

ประเด็นใดคือประเด็นหลัก (theme) และประเด็นใดคือประเด็นรอง (epilogue) ของบทสนทนาชิ้นนี้ *เฟดรัส*เป็นบทสนทนาที่ว่าด้วยเรื่องความรักเช่นเดียวกับทฤษฎีความรักหรือความงามของจิตวิญญาณที่เป็นอมตะ (On the Beautiful Soul) เช่นเดียวกับเฟโด *(Phaedo)* หรือเป็นทฤษฎีวาทศิลป์ของเพลโต เหตุใดเพลโตจึงนำหลากหลายประเด็นเข้ามาอยู่ในบทสนทนาเดียวกัน ประเด็นเหล่านี้สัมพันธ์กันหรือไม่ เพลโตมีจุดประสงค์ใดอยู่เบื้องหลังการประพันธ์ที่ซับซ้อนดังกล่าว

ความไม่เหมือนประการต่อมาอยู่ที่ฉากที่แปลกแตกต่างจากบทสนทนาชิ้นอื่นของเพลโตที่ล้วนมีฉากอยู่ภายในตัวนครเอเธนส์ ยกเว้นบทสนทนาชิ้นสุดท้ายที่ชื่อว่ากฎหมาย *(The Laws)*[2] เฟดรัสเป็นบทสนทนาที่เป็นการสนทนาท่ามกลางธรรมชาติที่น่ารื่นรมย์นอกกำแพงนครเอเธนส์ ลำพังสองต่อสองระหว่างมิตรที่ต่างรักในสุนทรพจน์ คือโสกราตีสและเฟดรัส การสร้างบรรยากาศของฉากที่แปลกใหม่ดูจะเปิดโอกาสให้เพลโตได้สอดแทรกความคิดความอ่านในประเด็นสำคัญที่แตกต่างจากผลงานชิ้นอื่นก่อนหน้านั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความรัก เรื่องของข้อพิพาทระหว่างปราชญ์และกวี[3] นอกจากนี้ฉากที่แปลกยังอำนวยให้เพลโตได้หยิบยกตำนานแปลก ๆ มาเพื่อช่วยในการถักทอประเด็นที่หลากหลายเหล่านั้นเข้าด้วยกัน เช่นตำนานของเทพแห่งลมเหนือ บอเรียซ (Boreas) ตำนานเรื่องจิตวิญญาณที่เป็นอมตะ ตำนานจักจั่น และที่สำคัญคือตำนานเทพธุทที่เฟดรัสถึงกับติงว่าน่าจะเป็นตำนานที่โสกราตีสได้แต่งขึ้นเองมากกว่า

---

[2] การเดินทางของบุคคลที่เจริญทั้งด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิสามท่าน ได้แก่ Clinias จากครีต Megillus จากสปาร์ตาร์และผู้ไม่ออกนามจากนครเอเธนส์ที่เดินทางทางเท้าจากนครโนสโซส ในเกาะครีตไปยังเขาไอดา (Ida) สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นสถานที่ประสูติของเทพเจ้าซุส (Zeus)

[3] เช่นที่ปรากฏในบรรพ 10 ของอุตมรัฐ มองศิลปะว่าคือการเลียนแบบความจริงถึงสามต่อ เป็นการบอกว่ากวีอ้างว่าตนรู้แต่มิได้รู้จริง จึงจำเป็นต้องขับไล่ออกจากนครรัฐ

ความแปลกของเนื้อเรื่อง ฉาก และตำนานเรื่องเล่าเหล่านี้ล้วนมีส่วนที่ทำให้บทสนทนาเฟดรัสเป็นบทสนทนาที่มีความขัดแย้งไม่ลงตัว (Controversial) แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นบทสนทนาที่มีความสำคัญโดดเด่นน่าสนใจชวนให้ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น *เฟดรัส*เป็นบทสนทนาที่มีประวัติศาสตร์ของการอ่านที่หลากหลายและขัดแย้งแบบหน้ามือเป็นหลังมือซึ่งล้วนขึ้นอยู่กับการอ่าน (ตีความ) และความเชื่อเกี่ยวกับช่วงเวลาของการประพันธ์ของบทสนทนาบทนี้ ซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่ม

1. กลุ่มที่มองบทสนทนา*เฟดรัส*ว่าเป็นผลงานในช่วงต้นเมื่อเพลโตยังเป็นหนุ่มโดยพิจารณาหรือตั้งข้อสังเกตจากลีลาการประพันธ์ที่เป็นเชิงกวีมากกว่าการอรรถาธิบายอย่างเป็นระบบในรูปแบบของการใช้เหตุผลในการถกเถียง (argument) และความบกพร่องในการเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกันทำให้บทสนทนาดูไร้เอกภาพ การอ่านดังกล่าวปรากฏในงานเขียนของ ไดโอจินีส ลาเออทิอุส (Diogenes Laertius) ชื่อ *The Eminent Lives of Philosophers* ซึ่งได้รับการยอมรับเรื่อยมาแม้ในกลุ่มนักคิดสำนักอเล็กซานเดรียน (Alexandrian) (กลางศตวรรษที่ 4)[4] ข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้รับการตอกย้ำจากฟรีดริช ชไลเออมาคเคอร์ (Friedrich Schleiermacher) (ค.ศ. 1768–1834) นักเทววิทยาเรืองนามของศตวรรษที่ 19[5] ชไลเออมาเคอร์ใน *Introduction to Plato's Dialogues* งานแปลของชไลเออมาเคอร์ที่แปล

---

[4] นักคิดในสำนักอเล็กซานเดรียน (Alexandrian) หลายท่านอาทิเช่น ไฮโรคลีส (Hierocles), เฮอมิอัส (Hermeias), อัมโมนิอุส (Ammonius), เฮอมิออน (Hermeion) ได้ร่ำเรียนจากนครเอเธนส์และมีความสัมพันธ์อันดีกับสำนักเอเธนส์ (School of Athens) และได้รับอิทธิพลจากแนวคิดแบบ Pre-Plotinian

[5] ชไลเออมาคเคอร์เป็นหนึ่งในนักปราชญ์ที่อยู่ในบริบทของจิตนิยมเยอรมัน (German Idealism) ซึ่งคิดเป็นระบบที่ยิ่งใหญ่เช่นเดียวกับเชลลิง (Schelling), ฟิคเตอร์ (Fichte), เฮเกล (Hegel)

และเขียนประกอบบทสนทนาของเพลโตเป็นภาษาเยอรมัน และได้รับการยกย่องว่าเป็นผลงานแปลที่เลิศ เขาจัดบทสนทนา*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาชิ้นแรกของเพลโต งานแปลภาษาเยอรมันที่ชไลเออมาคเคอร์มีรายละเอียดที่แตกต่างจากนักคิดนักวิชาการดั้งเดิมข้างต้นอยู่บ้าง แม้เขาเห็นด้วยว่า*เฟดรัส*เป็นผลงานของหนุ่มน้อยเพลโตเมื่อพิจารณาจากการใช้ภาษาที่มีสีสันเร้าอารมณ์และสละสลวยเยี่ยงกวี[6] ซึ่งชไลเออมาคเคอร์ตีความว่าเป็นการแสดงออกของคนหนุ่มที่ต้องการแสดงถึงความสามารถของตนซึ่งต่างจากงานเขียนในช่วงกลางของเพลโตที่มีวัยวุฒิสูง อย่างไรก็ตาม ในรายละเอียดที่ต่างจากนักคิดนักวิชาการดั้งเดิม ชไลเออมาคเคอร์มิได้มองว่า*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาที่ไม่เป็นเอกภาพ แม้บทสนทนา*เฟดรัส*จะเป็นผลงานในช่วงหนุ่มแต่ก็เป็นผลงานที่ประกอบด้วยข้อคิดที่ทรงคุณค่าที่ครบถ้วนของ “ระบบ” ปรัชญาของเพลโตที่รอเวลาที่จะได้รับการพัฒนาดังเช่นมโนทัศน์ว่าด้วย spiritual love หรือ philosophical love ที่ปรากฏในสุนทรพจน์ที่สองของโสกกราตีสที่เก็บเนื้อหาสำคัญทั้งหมดของปรัชญาของเพลโต[7] แต่ยังไม่สามารถแจกแจงเป็นระบบและคงยังใช้ภาษาที่คลุมเครือเป็นนามธรรม (abstract) พูดอีกนัยหนึ่ง ชไลเออมาคเคอร์มองเห็นศักยภาพของหนุ่มน้อยเพลโตในผลงานชิ้นนี้ เปรียบเหมือนเมล็ดพันธุ์ที่พร้อมจะเติบใหญ่เป็นต้นไม้ที่งดงามดังที่ปรากฏในผลงานชิ้นอื่น ๆ หลังจากนั้น นอกจากนี้ชไลเออมาคเคอร์มองว่าประเด็นของวิพากษ์วิธีและวาทศิลป์ (Rhetoric) เป็นประเด็นหลักที่สามารถโยงเข้าได้กับประเด็นเรื่องความรักและจิตวิญญาณที่เป็นอมตะ ชไลเออมาคเคอร์เชื่อ (จากที่ได้อ่านงานทั้งหมดของเพลโต ไม่ว่าเมื่อเขายังหนุ่มหรือในวัยชรา ว่า เพลโตมิใช่ผู้ประพันธ์ประเภทกลอนพาไป (“nothing is without use”) ทุกจุดมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างได้สัดส่วนพอเหมาะ

---

[6] ในจดหมายฉบับที่ 7 (the Seventh Letter) เพลโตได้เขียนถึงความรักและอยากเป็นกวีละครโศกนาฏกรรมเมื่อครั้งเป็นหนุ่มก่อนได้พบโสกราตีส

[7] Schleiermacher, *Introduction to Plato’s Dialogues,* p. 71.

โดยมองช่วงแรกของบทสนทนา (สุนทรพจน์ทั้งสามเกี่ยวกับความรักและจิตวิญญาณที่เป็นอมตะ) เป็นการเปิดประเด็นไปสู่เรื่องของวาทศิลป์และมองการนำเสนอประเด็นทั้งหมดเป็นเหมือนการละเล่นของเด็ก (หนุ่มไฟแรง) ที่มีความกระตือรือร้นและคงประทับใจกับวิธีการของโสกราตีส ที่ตนได้ซึมซับจากโสกราตีส ชไลเออมาคเคอร์จบบทนำโดยกล่าวว่า*เฟดรัส* เป็นบทสนทนาที่งดงามและน่ารื่นรมย์ (splendid and genial work.)[8] ชิ้นหนึ่ง

2. กลุ่มที่มองบทสนทนา*เฟดรัส*ว่าเป็นผลงานในช่วงปลายชีวิตการประพันธ์ของเพลโต เช่น นักวิชาการชื่อ ทานเนมาน (Tannemann)[9] ได้ตั้งข้อสังเกตจากการอ้างถึงตำนานเทพธุท (ที่โสกราตีสอ้างถึงในช่วงท้ายของบทสนทนา ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อประเด็นของการพูดและการเขียน เนื่องจากเทพธุทคือบิดาแห่งการเขียน) ของโสกราตีส เนื่องจากเป็นตำนานเกี่ยวกับเทพเจ้าอียิปต์ ดังนั้นเพลโตน่าจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับตำนานดังกล่าวเมื่อได้ไปเยือนอียิปต์ในช่วงปลายชีวิตของเขา นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนักวิชาการต้นศตวรรษที่ 20 (ค.ศ. 1904) ที่ตั้งข้อสังเกตว่าเฟดรัสเป็นบทประพันธ์ที่ไร้เอกภาพ บกพร่องในการเชื่อมต่อประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทว่าต่างจากกลุ่มแรก พวกเขามองว่าน่าจะเป็นเพราะความชราภาพ

แม้ข้อสันนิษฐานของทั้งสองกลุ่มจะดูตรงข้ามกัน แต่ความเห็นหนึ่งที่ทั้งสองมีร่วมกันคือ บทสนทนา*เฟดรัส*มีข้อบกพร่องในเนื้อหาและการประพันธ์ อย่างดีก็เป็นเพียงเมล็ดพันธุ์ที่พร้อมเติบโตเป็นต้นไม้ที่งดงามดังคำกล่าวของชไลเออมาคเคอร์ ต่อเมื่อมีการกลับมาสนใจอ่านบทสนทนาชิ้นนี้ใหม่อีกครั้งหนึ่งอย่างละเอียดจากแง่มุมที่แตกต่างจากเดิมหลัง ค.ศ. 1920 เป็นต้นมา ข้อสันนิษฐานทั้งสองข้างต้นได้ถูกท้าทายและถูกลบล้างไปในที่สุด แม้ว่าการตีความหรือการอ่านของนักวิชาการรุ่นใหม่ของศตวรรษที่ 20 จะยังคง

---

[8] Schleiermacher, ibid, p. 73.

[9] จากการอ้างอิงของชไลเออมาคเคอร์ใน *Introduction to Plato's Dialogues* หน้า 93 ซึ่งชไลเออมาคเคอร์ถูกปฏิเสธว่าฟังไม่ขึ้น เนื่องจากในตัวบทสนทนายังแนะว่าตำนานดังกล่าวเป็นตำนานที่น่าจะเป็นการแต่งขึ้นมาเองของเพลโต

ไม่ลงตัวในเรื่องของประเด็นหลักและประเด็นรองของบทสนทนา แต่ความเห็นที่พวกเขาต่างเห็นพ้องต้องกันอย่างไร้ข้อกังขาก็คือ

3. กลุ่มที่สามเห็นว่าบทสนทนา*เฟดรัส*เป็นหนึ่งในบทสนทนาที่เยี่ยมยอดของเพลโต ไม่ว่าจะพิจารณาจากแง่มุมใดคือ ลีลาการประพันธ์ การผูกเรื่อง ความเป็นเอกภาพ สำนวน และการใช้ภาษาที่ไพเราะมีชั้นเชิงตลอดจนการนำเสนอข้อคิดเกี่ยวกับวิพากษ์วิธีที่แตกต่างจากเดิม[10] ความแปลกใหม่ของฉากและตำนานหลากหลายที่ไม่คุ้นหูล้วนบ่งบอกถึงความสุกงอมทางความคิด ฝีไม้ลายมือและความสามารถเยี่ยงปราชญ์และกวีของผู้ประพันธ์อย่างเพลโต ในสายตาของนักวิชาการรุ่นใหม่กลุ่มนี้ บทสนทนา*เฟดรัส*เป็นหนึ่งในบทสนทนาที่โดดเด่นเป็นเลิศของเพลโตไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าบทสนทนาที่โดดเด่นชิ้นอื่น ๆ ของเขา และแน่นอนว่า*เฟดรัส*เป็นผลงานที่ประพันธ์ขึ้นในตอนท้ายของช่วงกลางของชีวิต (middle period) ซึ่งเป็นช่วงแห่งความสุกงอม (prime) ทางความคิดของเพลโต มิใช่บทสนทนาในช่วงต้น (early period) มิใช่บทสนทนาชิ้นแรกของเพลโตดังที่ชไลเออมาคเคอร์เข้าใจ และมิใช่บทสนทนาในช่วงปลาย (late period)[11] ดังที่นักวิชาการดั้งเดิมได้คาดเดา

ถ้าเราจะหันมาพิจารณาถึงช่วงเวลาของการประพันธ์เจาะจงว่าเป็นปีก่อนคริสตกาลใด เราคงต้องหันไปพึ่งนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านกรีกโบราณที่เรืองนาม อาทิ มาร์ธา นุสส์บอม (Martha Nussbaum) และอเล็กซานเดอร์ นีมาส (Alexander Nehamas)[12] ที่ต่างให้ข้อสันนิษฐานที่ใกล้เคียงกันคือในช่วงสุดท้ายของช่วงกลาง คือ ช่วงคาบเกี่ยวก่อนที่เพลโตก้าวเข้าสู่ช่วงปลาย

---

[10] ปรากฏในช่วงท้ายของบทสนทนา (265D-266C) ดูเชิงอรรถที่ 29

[11] บทสนทนาที่สำคัญของช่วงปลายได้แก่ *เธียทีธัส* และ *โซฟิสต์* เป็นต้น ซึ่งล้วนมีความสำคัญยิ่งต่อพัฒนาการทางความคิดของเพลโต

[12] จากบทนำโดย Alexander Nehamas ใน *Phaedrus,* translated with introduction and notes by Alexander Nehamas & Paul Woodruff, Hackett Publishing Company, 1995.

ของการพัฒนาทางความคิด (late period) โดยพิจารณาจากคำจำกัดความในเรื่องวิพากษ์วิธี (dialectics) การรู้จักแยกแยะ (division) และรู้จักรวบรวม (collection) ซึ่งเป็นคำจำกัดความที่มิได้ปรากฏมาก่อนหน้านี้ แม้ในระยะต้นของช่วงกลางเช่น ในบทสนทนาอุตมรัฐและทฤษฎีความรักหรือ *พาร์เมนิดีส (Parmenides)* แต่เป็นคำจำกัดความที่ถูกขยายอย่างกว้างขวางในบทสนทนาในช่วงปลาย ได้แก่ *เธียทีธัส (Theaetetus), โซฟิสต์ (Sophist)* และ *ฟิเลบุส (Philebus)* ด้วยเหตุนี้ นีมาสจึงลงความเห็นว่าบทสนทนาเฟดรัสน่าจะได้ประพันธ์ขึ้นระหว่างปี 375 ถึง 365 ก่อนคริสตกาล ซึ่งใกล้เคียงกับบทสนทนาพาร์เมนิดีส และแน่นอนว่าก่อนบทสนทนา*โซฟิสต์*ซึ่งเป็นเวลาไล่เลี่ยกับการก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกของอารยธรรมตะวันตกของเพลโตที่เขาให้ชื่อว่า the Academy ช่วงเวลาของการพิจารณา “ตรวจสอบ” (examination) ความคิดหลักของเพลโตซึ่งมีผลต่อพัฒนาการทางปรัชญาของเพลโตที่ปรากฏในผลงานช่วงปลาย อาทิเช่น *โซฟิสต์* และ *ฟิเลบุส* ส่วนความเห็นของนุสบอมผิดเพี้ยนเพียงเล็กน้อยจากนีมาส เธอมองว่า*เฟดรัส*น่าจะแต่งขึ้นในช่วงปี 369–365 ก่อนคริสตกาล ในรายละเอียดที่เธอพิจารณาจากสุนทรพจน์ของไลเซียสและสุนทรพจน์แรกของโสกราตีสในเรื่องของการยับยั้งชั่งใจ [σωφροσύνη *(sophrosune)*] เหนืออารมณ์ความรู้สึกทำให้เธอแน่ใจว่า*เฟดรัส*ต้องเป็นผลงานที่เพลโตประพันธ์ขึ้นหลังอุตมรัฐและ*ทฤษฎีความรัก* แต่แน่นอนว่าก่อน*เธียทีธัส*และ*โซฟิสต์*ซึ่งก็เป็นการอ่านที่ตรงกับนีมาส

ข้อสันนิษฐานของนักวิชาการข้างต้นเป็นไปในแนวเดียวกับการอ่านของมาร์ติน ไฮเด็กเกอร์ (Martin Heidegger) นักปราชญ์เยอรมันคนสำคัญของศตวรรษที่ 20 เมื่อครั้งเป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมาร์บวร์ก ไฮเด็กเกอร์ได้เปิดสอนวิชา *Platon: Sophistes*[13] ซึ่งเป็นการอ่านบทสนทนา*โซฟิสต์*ของเพลโตอย่างละเอียดและก็ได้สละช่วงหนึ่งของการบรรยายให้กับการอ่าน

---

[13] คำบรรยายของวิชานี้ได้รับการรวมเล่ม ให้ชื่อว่า Plato’s Sophist และได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษโดยริชาร์ด ไรซีวิคซ์ (Richard Rojcewicz) และอังเดร ชูทลซ์ (Andre Schuwer) พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Indiana ค.ศ. 1997

บทสนทนา*เฟดรัส*ในฐานะที่เป็นบทสนทนาที่คาบเกี่ยวกับประเด็นที่สำคัญในบทสนทนา*โซฟิสต์* เช่นการพูดและการเขียน [λόγος *(logos)* และ γράφη *(graphe)*] ซึ่งอยู่ในช่วงท้ายของบทสนทนา*เฟดรัส*ที่วิเคราะห์บทบาทของ logos ว่ามีลักษณะสองเง่สองมุมเช่นเดียวกับยา [φάρμăκον *(pharmakon)*] ที่สามารถฆ่าและรักษาเราได้ ซึ่งไฮเด็กเกอร์ มองว่าการกลับไปใส่ใจอ่านและทำความเข้าใจประเด็นนี้ในบทสนทนา*เฟดรัส*สามารถให้ความกระจ่างถึงความแตกต่างระหว่างพวกโซฟิสต์และนักปราชญ์ ซึ่งเป็นประเด็นหลักของบทสนทนา *โซฟิสต์* ได้เป็นอย่างดี

จากการอ่านและศึกษาบทสนทนาเฟดรัสอย่างละเอียด ไฮเด็กเกอร์ได้เตือนไม่ให้เรา (ผู้อ่าน) ด่วนสรุปเช่นนักวิชาการก่อนหน้าเขาว่าช่วงท้ายของบทสนทนา*เฟดรัส*เป็นเพียงการประกาศทฤษฎีวาทศิลป์และทฤษฎีวิพากษ์วิธีของเพลโตเท่านั้น แต่ให้เข้าใจว่าทั้งสองประเด็นวาทศิลป์และวิพากษ์วิธีได้ถูกนำเสนอเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพูดและการเขียนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับเรื่องของจิตวิญญาณ (human soul) ซึ่งเป็นการพยายามทำความเข้าใจขั้นพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ (human Dasein) ของเพลโต ไม่ใช่ในระดับอภิปรัชญาหรือจิตวิทยา แต่ในระดับของการดำรงอยู่ในโลกนี้ของเรา (being in the world) ซึ่งไม่ต่างจากช่วงแรกของบทสนทนาที่พูดถึงเรื่องความรักในความหมายที่คนทั่วไปเข้าใจและในความหมายที่สูงส่งเหนือเรื่องของร่างกายที่ปรากฏในสุนทรพจน์ที่สองของโสกราตีส ไฮเด็กเกอร์มองว่าเป็นการพยายามทำความเข้าใจเรื่องของสัตต (Being) อันเป็นรากฐานของสิ่งอื่นๆที่มีอยู่เป็นอยู่ (beings) ในโลกนี้[14] และมิได้เป็นเพียงการพยายามโน้มน้าวในเรื่องของความงามของจิตวิญญาณที่เป็นอมตะ ดังที่นักคิดดั้งเดิมเข้าใจเท่านั้น นอกจากนี้ไฮเด็กเกอร์ยังมองความหลากหลายของเนื้อเรื่องความรัก ความงามของจิตวิญญาณที่เป็นอมตะ ความจริง การพูดการเขียน วาทศิลป์และวิพากษ์วิธีหรือปรัชญาว่าเป็นส่วนของการแสดงออกของการเป็น

---

[14] การอ่านของไฮเด็กเกอร์ตามแนวคิดภววิทยา (ontology) ของเขา

มนุษย์ (human expressions)[15] ทั้งนั้น และมิใช่หลายเรื่องที่เป็นคนละเรื่องดังที่กลุ่มที่หนึ่งและสองเข้าใจ สำหรับไฮเด็กเกอร์ สามประเด็นหลัก ๆ คือ ความรัก การพูดการเขียนและจิตวิญญาณมีศูนย์รวมอยู่ที่เดียวกันคือการเป็นมนุษย์ (human Dasein) เช่น การเป็นมนุษย์ปุถุชนของโสกราตีสในบทสนทนา *โสกราตีสแก้คดี (The Apology)*[16] พูดอีกนัยหนึ่ง ไฮเด็กเกอร์มองประเด็นต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอในบทสนทนาเฟดรัส เช่น การพูด *(logos)* หรือการเขียน *(graphe)* ล้วนเป็นส่วนของการแสดงออกของการเป็นมนุษย์ (self-expression หรือ self-disclosure) ซึ่งเป็นการพยายามเชื่อมโยงสู่เรื่องของการรู้ตน (self-knowledge ในฐานะที่เราเป็นมนุษย์) ที่ผู้ประพันธ์พยายามนำเสนอด้วยวิธีการที่แยบคายและซับซ้อนกว่าหลายบทสนทนาก่อนหน้านี้

จากคำอธิบายข้างต้น ไฮเด็กเกอร์ได้ลงความเห็นว่า*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาที่ไม่ธรรมดา (remarkable)[17] และแน่นอนว่าเป็นผลงานที่เพลโตประพันธ์ขึ้นในช่วงที่เขาสถิงอมทางความคิด ซึ่งน่าจะเป็นช่วงท้ายของช่วงกลางก่อนบทสนทนา*โซฟิสต์*ซึ่งอยู่ในช่วงปลายของชีวิตการประพันธ์ ซึ่งท้าทายและลบล้างข้อสันนิษฐานของนักคิดดั้งเดิมรวมทั้งชไลเออมาคเคอร์ ผู้ที่ไฮเด็กเกอร์ยกย่องผลงานแปลบทสนทนาของเพลโตของเขาว่าดีเด่น ฉะนั้น คงไม่เป็นการเกินเลยที่จะกล่าวว่า “คำพิพากษา” บทสนทนา*เฟดรัส*ของไฮเด็กเกอร์มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดกระแสการกลับมาอ่านบทสนทนา*เฟดรัส*ใหม่อย่างแตกฉานและคึกคักในช่วงหลังของศตวรรษที่ 20

---

[15] ทุกประเด็นบ่งชี้ถึงลักษณะของสัตว์ที่เป็นมนุษย์ที่ต่างจากสัตว์อื่น

[16] ใน*โสกราตีสแก้คดี* เพลโตได้ให้ภาพของโสกราตีสผู้ที่กล้าพูดความจริง รักที่จะรู้ (จักตนเอง) เนื่องจากเขาตระหนักในความไม่รู้ของตนและใส่ใจต่อสุขภาพจิตวิญญาณของตน (care of the soul

[17] บทที่สามของ Plato's Sophist ของ Martin Heidegger: Excursus - Orentation regarding Plato's Position on λόγος, Plato's Position on Rhetoric, interpretation of the Phaedrus.

แง่มุมของการอ่านบทสนทนา*เฟดรัส*ที่มีความลุ่มลึกและที่สำคัญมีมุขที่แหวกแนวแตกต่างจากนักวิชาการทั่วไปในศตวรรษที่ 20 และเป็นการอ่านที่มีบทบาทสำคัญต่อการกระตุ้นกระแสการกลับมาสนใจและอ่าน*เฟดรัส*ใหม่คือการอ่านของฌาค แดริดา (Jacques Derrida) นักปราชญ์ฝรั่งเศสเรืองนามในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ในบทความ Plato's Pharmacy[18] หรือห้องยาของเพลโต (ซึ่งมีความยาวกว่า 150 หน้า) สำหรับแดริดาบทสนทนา*เฟดรัส*มีความโดดเด่นในฐานะที่เป็นผลงานชิ้นแรกของประวัติศาสตร์ความคิดตะวันตกที่พยายามทำความเข้าใจกับปัญหาของการพูด (speech หรือ *logos*) และการเขียน (writing หรือ *graphe*) ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สำคัญของการเป็นมนุษย์ในฐานะที่เราเป็นสัตว์ที่พูดได้ เหตุใดเส้นทางปรัชญาตะวันตกตลอด 2,500 ปีจึงให้คุณค่าหรือยกการพูดเหนือการเขียน แดริดามองว่าจุดเริ่มต้นของ "อคติ" หรือการเอียงเข้าข้างการพูดที่แดริดาให้ชื่อว่าลักษณะ logocentrism ได้ปรากฏให้เห็นในผลงานชิ้นนี้ของเพลโต โดยเฉพาะเมื่อเพลโตให้โสกราตีสอ้างถึงตำนานเทพธุท บิดาของการเขียน (demi-god ของอียิปต์) และเปรียบการเขียนกับยา (pharmakon)[19] ที่อาจฆ่าหรือรักษาเราได้ ขึ้นอยู่กับการใช้ถูกหรือใช้ผิด เนื่องจากการเขียน (และการพูด) สามารถดลใจผู้อ่าน (และผู้ฟัง) ได้ พูดอีกนัยหนึ่ง มีผลต่อจิตวิญญาณ ฉะนั้น ปัญหาเรื่องการพูดการเขียนในการอ่านของแดริดา เป็นการเปิดสู่ปัญหาของศีลธรรม[20] นอกจากนี้การที่เพลโตให้โสคราตีสเตือนนักเขียนสุนทรพจน์มิให้ทึกทักผลงานของตนว่าเป็นความรู้ที่แท้จริง แต่ให้ตระหนักว่าการเขียนเป็นเพียง การละเล่น (game) รูปแบบหนึ่งที่จะช่วยเตือนความจำ แดริดามองทั้งหมดนี้ว่าเป็นการนำเสนอที่

---

[18] Jacques Derrida, *Dissemination*, translated by Barbara Johnson, the University of Chicago Press, 1981.

[19] คำว่า pharmakon เป็นภาษากรีกโบราณที่มีความถึงยารวมไปถึง ยาเสน่ห์ ยาพิษ ยาปลุกเสกของแม่มดหมอผี และน้ำยาอาบศพที่แต่งให้ศพน่าดู เมื่อแปลเป็นภาษาอังกฤษมักใช้คำว่า "potion, charm" ซึ่งจะขอขยายในประเด็นในตอนต่อไป

[20] Jacques Derrida, *Dissemination*, p. 74.

ลุ่มลึกและแยบคายมากของเพลโตที่สามารถขมวดประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกันได้อย่างแนบเนียนซ่อนเร้น (dissimulated)

ความเห็นของแดริดาต่างจากนักวิชาการกลุ่มที่ 1 และ 2 แดริดามองว่าเรื่องของการเขียนและเรื่องของยา *(pharmakon)* มิได้จู่ ๆ ก็โผล่ขึ้นมาในตอนท้ายของบทสนทนา แต่เพลโตได้วางหมากไว้ตั้งแต่เปิดฉากเมื่อโสกราตีสเดินตามเฟดรัสออกนอกนครเอเธนส์เพื่อฟัง เฟดรัสกล่าวสุนทรพจน์ที่เขาได้จดจำมาจากไลเซียส งานเขียนแฝงบทบาทของยาเสน่ห์ (charm) ที่สามารถหลอกล่อโสกราตีสให้กระทำในสิ่งที่ไม่คุ้นเคยคือการมาอยู่กับธรรมชาติแทนที่จะอยู่ในเมืองตามวิสัย คำกล่าวหาที่ว่า*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาที่ไร้เอกภาพจึงดูไม่มีน้ำหนักสำหรับผู้อ่านที่มีตาที่สามารถถอดสลักความหมายที่ได้ถูกถักทออยู่ในผลงานชิ้นนี้เช่นแดริดา เช่นเดียวกับไฮเด็กเกอร์, นุสบอม และนีมาส แดริดาจัดบทสนทนา*เฟดรัส*ว่าเป็นผลงานในช่วงที่เพลโตสุกงอมทางความคิดอย่างแน่นอนเมื่อพิจารณาจากฝีไม้ลายมือของการถักทอของผลงานชิ้นนี้ (ดังข้อความของแดริดา, **Plato's Pharmacy** ที่หยิบยกไว้ข้างต้น)

ถ้าจะกล่าวถึงสถานภาพทั่วไปของบทสนทนา*เฟดรัส* เราคงต้องยอมรับว่ามีความตื่นตัวมากในช่วงยี่สิบกว่าปีที่ผ่านมา นักวิชาการกรีกโบราณแนวหน้า อาทิเช่นนีมาสและพอล วูดดรัฟฟ์ **(Paul Woodruff)** ได้ร่วมกันแปลบทสนทนาเฟดรัสใหม่[21] ใน ค.ศ. 1995 นอกจากนั้น ยังมีนักวิชาการอิสระ โรบิน วอเตอร์ฟิลด์ **(Robin Waterfield)** ที่ได้แปลบทสนทนา*เฟดรัส*ใหม่โดยมีจุดประสงค์ของการแปลที่ใช้ภาษาที่ง่ายต่อการอ่านสำหรับนักศึกษาและบุคคลทั่วไปเมื่อ ค.ศ. 2002 ส่วนบทความและหนังสือทุติยภูมิเกี่ยวกับบทสนทนา*เฟดรัส*ได้มีการตีพิมพ์ออกมาเป็นระยะ โดยนักวิชาการชั้นนำอาทิเช่นเสธ เบนนารีท **(Seth Benardete)**, จี. อาร์. เอฟ. เฟอรารี **(G.R.F.**

---

[21] บทสนทนาเฟดรัสมีการแปลมาแล้ว 3 สำนวนก่อนหน้านี้

Ferrari) และนุสบอม[22]

ฉะนั้น การกลับมาให้ความสนใจอ่านบทสนทนา*เฟดรัส*ใหม่ดังที่กล่าวไว้ข้างต้นล้วนมีผลทำให้ประวัติศาสตร์ของการอ่านและการเข้าใจบทสนทนาชิ้นนี้ถูกท้าทายและเปลี่ยนไปจากนักวิชาการดั้งเดิมแบบหน้ามือเป็นหลังมือ นับเป็นการชุบชีวิตใหม่ให้กับผลงานชิ้นนี้ที่เคยถูกมองว่าด้อยในการประพันธ์ได้กลายมาเป็นบทสนทนาที่ได้รับการยกย่องว่าโดดเด่นเป็นเลิศทั้งในด้านเนื้อหาและลีลาการประพันธ์ ปัจจุบัน บทสนทนา*เฟดรัส*ได้กลายมาเป็นหนึ่งในบทสนทนาของเพลโตที่มีผู้นิยมอ่านมากที่สุดไม่แพ้บทสนทนา *ทฤษฎีความรัก (Symposium)* ที่ได้ชื่อว่าเป็นบทสนทนายอดนิยมของเพลโตเลยทีเดียว

แล้วอะไรเล่าที่ทำให้บทสนทนา*เฟดรัส*เป็นเหมือนเพชรในตมที่ต้องใช้เวลานานถึงยี่สิบห้า ศตวรรษกว่าจะมีผู้ "ตาดี" มองเห็นประกายและคุณค่าของเพชรเม็ดนี้ ส่วนที่อาจดูเหมือนเป็นตมของบทสนทนาชิ้นนี้น่าจะอยู่ที่ความไม่เหมือนซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ (uniqueness) ของผลงานชิ้นนี้ ซึ่งในที่สุดได้กลายมาเป็นความโดดเด่นที่บ่งบอกถึงความปราดเปรื่อง แยบคายและเฉียบคมทางการประพันธ์ของเพลโตในเวลาต่อมา

ความแปลกที่ทำให้บทสนทนา*เฟดรัส*ไม่เหมือนบทสนทนาชิ้นอื่นของเพลโตเริ่มจากฉาก (Setting) ที่เพลโตจงใจสร้างขึ้น ฉากที่แปลกแตกต่าง

---

[22] Seth Benardete, *The Rhetoric of Morality and Philosophy: Plato's Gorgias and Phaedrus*, the University of Chicago Press, 1991; G.R.F. Ferrari, Listening to *the Cicadas: A Study of Plato's Phaedrus,* Cambridge University Press, 1987; Martha C. Nussbaum, *The Fragility of Goodness: Luck and Ethics in Greek Tragedy and Philosophy,* Cambridge University Press, 1986, Part II, Chapter 7. Plato, *Phaedrus,* translated with introduction and notes by Alexander Nehamas & Paul Woodruff, Hackett Publishing Company, 1995. Plato, *Phaedrus,* translated with introduction and notes by Robin Waterfield, Oxford University Press, 2002.

โดยสิ้นเชิงจากบทสนทนาส่วนใหญ่ของเขา ฉากที่เอื้อให้เพลโตร้อยเรียงประเด็นต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อปรัชญาของเขาเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความรัก ความงาม ความจริง จิตวิญญาณ การพูด การเขียน วาทศิลป์และวิพากษ์วิธี หรือปรัชญา[23] นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้เพลโตได้ใช้วิธีการเล่าในรูปแบบของอุปมาอุปไมย (metaphor) และตำนานที่หลากหลายไม่คุ้นหู เช่น ตำนานจักจั่น ตำนานเทพธุท ซึ่งเป็นลูกเล่นของกวีเพื่อเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ เข้าด้วยกัน นับว่าเป็นวิถีเชิงเป็นมิตรกับกวีซึ่งตรงข้ามกับวิถีของโสกราตีสใน*อุตมรัฐ*เล่มที่สิบ ซึ่งเสนอให้ไล่กวีออกนอกนครรัฐ พูดอีกนัยหนึ่ง ฉากที่แปลกและไม่เหมือนนี้เป็นเสมือนการเปิดเส้นทางใหม่ให้เพลโตได้มองประเด็นต่างๆ จากแง่มุมใหม่ที่มิได้แยกกายออกจากจิตโดยสิ้นเชิง[24] ดังจะเห็นได้จากลีลาการประพันธ์ที่มีลักษณะที่มีชีวิตชีวา (sensuous) ไม่แห้งแล้ง พยายามเชื่อมเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกเข้ากับเรื่องของเหตุและผล มีแง่มุมมองในเรื่องของความรัก เรื่องของกายและความคิดที่ซับซ้อน (complex) ต่างจากบทสนทนา*อุตมรัฐ*ที่มีลีลาการเขียนที่เน้นเรื่องของจิตวิญญาณ เหตุผล เป็นประธานที่บอกให้เห็นถึงความสำคัญของความเป็นปราชญ์เหนือกวี ข้อพิพาทระหว่างปราชญ์และกวีซึ่งมีบทบาทสำคัญในปรัชญาของเพลโต ในบทสนทนา*เฟดรัส* ข้อพิพาทดังกล่าวได้ถูกนำเสนอจากแง่มุมของปราชญ์ที่เป็นกวี มิใช่ปราชญ์ที่เป็นศัตรูกับกวี ยังผลให้เราเห็นถึงความลุ่มลึกทางความคิดต่อประเด็นดังกล่าวที่มิได้มีลักษณะขาวและดำ ดังที่ผู้อ่าน*อุตมรัฐ*เล่มที่ 10 มักลงความเห็นในแง่ลบต่อเพลโต (มองว่าเพลโต

---

[23] แต่ละประเด็นได้ถูกนำเสนอประเด็นหลักในบทสนทนาชิ้นอื่นของเพลโต เช่น สามประเด็นแรกเป็นเนื้อหาสำคัญของบทสนทนา*ซิมโพเซียม (Symposium)* ประเด็นที่ 4 ของ*เฟโด (Phaedo)* ส่วนประเด็นต่อมา *กอร์เกียส (Gorgias)* เป็นต้น

[24] ใน*อุตมรัฐ* เพลโตเปรียบกายเป็นคุกของจิตวิญญาณ แม้ในบทสนทนา*เฟดรัส* สุนทรพจน์ที่ 2 ของโสกราตีสได้พูดในเชิงเดียวกัน แต่การนำเรื่องความรักและการเขียนมาเป็นประเด็นสำคัญแสดงให้เห็นถึงว่าเพลโตตระหนักดีถึงความสัมพันธ์ที่แยกไม่ออกระหว่างกายและจิต ซึ่งมีความรัก [έρως (ėros)] และการเขียนเป็นองค์เชื่อม

ไม่เข้าใจกวี)[25] ฉะนั้น ฉากที่แปลกและไม่เหมือนที่เพลโตจงใจสร้างให้กับบทสนทนา*เฟดรัส*จึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อ "การเล่าเรื่อง" [μῦθος (mythos)][26] ของเพลโต

*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาเดียวของเพลโตที่มีฉากอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่ร่มรื่นน่าสบายนอกกำแพงเมืองนครเอเธนส์[27] ซึ่งเป็นฉากที่แปลกแตกต่างจากบทสนทนาแทบทุกบทของเพลโตที่มีฉากอยู่ในตัวเมืองนครเอเธนส์ เช่น เป็นการสนทนาตามสถานที่สาธารณะ หน้าศาล *(ยูไทโฟร)* ในศาล *(อโพโลจี)* ในคุก *(เฟโด)* ข้างวิหาร *(คามีดีส)* สถานออกกำลังกาย *(ธีอาธีทัส)* หรือตามสถานที่ส่วนตัว บ้านกวีอากาตอน *(ทฤษฎีความรักหรือซิมโพเซียม)* บ้านคหบดีซาฟารุส *(อุตมรัฐ)* บ้านคหบดีคาริอัส *(โปรทากอรัส)* หรือแม้แต่บทสนทนาชิ้นสุดท้ายที่ชื่อว่ากฎหมายซึ่งเป็นการเดินจากเมืองโนสโซส (Knossos) ในเกาะครีตไปสถานที่เกิดของเทพเจ้าซุส

การนำโสกราตีสออกนอกกำแพงเมืองนครเอเธนส์มาอยู่ท่ามกลางธรรมชาติอันเป็นที่สิงสถิตของเทพยดานางไม้ (nymphs) ที่อาจเข้าสิงหรือมีมนต์เสน่ห์ครอบงำเราได้[28] คงมิใช่เรื่องบังเอิญแต่น่าจะมีนัยสำคัญ เนื่องจากเป็นการปฏิบัติที่ขัดเป็นอย่างยิ่งต่อวิสัยของโสกราตีสที่เรา (ผู้ที่เคยอ่านงานของเพลโต) เคยรู้จัก ในบทสนทนา*ไครโต* เพลโตได้ให้ภาพโสกราตีสที่เป็นคนติดที่ติดบ้านเกิดเมืองนอน (นครเอเธนส์) ถึงกับกล่าวว่า เขาไม่เคยสัญจร

---

[25] ซึ่งมิน่าใช่ เนื่องจากเพลโตคือปราชญ์ที่เป็นกวี อาจกล่าวได้ว่าบทสนทนา*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาที่เพลโตพยายามทำความเข้าใจสองสิ่งที่อยู่ในตัวเขาคือปราชญ์และกวีนั่นเอง

[26] คำภาษากรีก Mythos หมายถึง เรื่องเล่า (story)

[27] ปี 457 ก่อนคริสตกาลได้มีการก่อสร้างกำแพงเมืองจากตัวเมืองจรดเมืองท่าพีราอูซเพื่อพิทักษ์นครเอเธนท์จากศัตรูตามคำแนะนำของขุนพล Pericles ผู้มีอิทธิพลยิ่งใหญ่ของนครเอเธนท์ในขณะนั้น

[28] ตามความเชื่อของชาวกรีกโบราณ แม้แต่ Hesiod ยอดกวีมหากาพย์ก็ยังยอมรับว่าที่เขาเขียนได้ไพเราะเนื่องจากได้แรงบันดาลใจจากเทพ Muses เมื่อเขาเฝ้าฝูงแกะอยู่ตามเทือกเขา Boeotia

ออกนอกกำแพงเมืองนครเอเธนส์ไปต่างถิ่นเพื่อการใดเลย นอกเสียจากเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทางการทหารอันเป็นความรับผิดชอบของพลเมืองทุกคนเท่านั้น[29] (52d) ในบทสนทนา*เฟดรัส*ในช่วงเปิดฉากเมื่อคู่สนทนาโสกราตีสและมิตรชื่อเฟดรัสได้เดินออกนอกเมืองมาพบสถานที่ที่ร่มรื่นน่านั่งสนทนา เพลโตยังคงตอกย้ำภาพลักษณ์ของการเป็นคนติดที่ติดเมืองของโสกราตีส โดยให้เฟดรัสกล่าวหยอกล้อโสกราตีสว่าเขาทำตนเหมือนคนต่างถิ่นเมื่ออยู่กับธรรมชาติและให้โสกราตีสยอมรับแต่โดยดีว่าจริง เขานั้นไม่คุ้นเคยที่จะอยู่กับธรรมชาติ เนื่องจากเขาเป็นผู้ที่รักในความรู้และผู้คนในเมืองเท่านั้นที่สามารถสอนเขาได้ส่วนธรรมชาติ ต้นไม้ ป่าเขาลำเนาไพรไม่มีอะไรสอนเขา ด้วยเหตุนี้เขาจึงใช้ชีวิตอยู่ในเมืองมาโดยตลอด

อย่างไรก็ตาม ตรงข้ามกับคำกล่าวข้างต้น เมื่อเปิดฉากบทสนทนา*เฟดรัส* โสกราตีสมิเพียงเต็มใจเดินตามเฟดรัสออกนอกกำแพงเมืองในเช้าตรู่ของวันดังกล่าวโดยมิได้ขัดขืนเมื่อเขาได้พานพบเฟดรัสสหายที่ชื่นชอบสุนทรพจน์เช่นกัน[30] โสกราตีสกลับเป็นผู้ชวนเฟดรัสให้เดินออกนอกลู่นอกทางที่คนทั่วไปสัญจร[31] ลดเลี้ยวไปตามลำน้ำ อีลีซุส เพื่อเสาะแสวงหาสถานที่ที่เป็นธรรมชาติที่ร่มรื่นเย็นสบาย เหมาะสำหรับนั่งสนทนากันฉันมิตรหนีลมร้อนของคิมหันตฤดู และเมื่อได้พบสถานที่ดังกล่าว โสกราตีสได้บรรยายไว้ดังต่อไปนี้ (230C)

---

[29] ตัวเลขอ้างอิง (Marginal Reference) หรือที่เรียกว่า “Stephanus numbers” ที่ปรากฏริมหน้ากระดาษของผลงานทั้งหมดของเพลโต ซึ่งเป็นตัวเลขและตัวอักษร เช่น (230c) ที่สัมพันธ์กับหน้าและบรรทัดของผลงานต้นฉบับภาษากรีกของเพลโตที่จัดทำโดยนักวิชาการชาวฝรั่งเศส Henri Estienne และฉบับภาษาละตินที่จัดทำโดย stephanns

[30] Lover of speeches หรือ logos.

[31] เส้นทางของปราชญ์เป็นเส้นทางที่คนทั่วไปไม่เดิน ความคิดดังกล่าวปรากฏในเศษนิพนธ์ของ Parmenides ช่วง Proem หรือบทนำ

> ข้าแต่เทวีเฮรา ที่แห่งนี้ช่างเป็นที่พักผ่อนที่แสนสบายเสียจริง ต้นเพลน[32]นี้สูงแผ่กิ่งก้านไปทั่ว ตะไคร้บกต้นสูงแผ่ร่มเงาก็งดงาม และยังออกดอกบานสะพรั่ง จนหอมกรุ่นไปทั่ว ลำธารใต้ต้นเพลนนั้นก็ช่างงดงามนัก น้ำที่ไล้เท้าของเราก็เย็นสบาย ที่นี่คงจะเป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ของนางไม้ และของอาเคลซเป็นแน่ เห็นได้จากรูปปั้นเล็ก ๆ นั่น อากาศในยามนี้ช่างสดชื่นน่ารื่นรมย์ แล้วยังมีเสียงจักจั่นร้องประสานกันเซ็งแซ่เป็นสุ้มเสียงแห่งฤดูคิมหันต์ แต่สิ่งที่น่าพิสมัยที่สุดคือผืนหญ้านุ่มหนาที่ปกคลุมเนินอย่างพอเหมาะสำหรับหนุนศีรษะเมื่อเอนตัวลงนอน เฟดรัสที่รัก ท่านเป็นผู้นำทางแก่คนต่างถิ่นได้อย่างยอดเยี่ยมที่สุด

ใครก็ตามที่สามารถจินตนาการตามคำบรรยายข้างต้นคงอดไม่ได้ที่จะเคลิบเคลิ้มไปกับบรรยากาศ (ของฉาก) ที่น่าพิสมัยนี้ ฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจว่า แม้แต่คนกรุงอย่างโสกราตีสยังอดมิได้ที่จะดื่มด่ำไปกับเสน่ห์ของธรรมชาติของสถานที่แห่งนี้ และทั้งพอใจและเต็มใจที่จะนั่งสนทนากับเฟดรัสสองต่อสองอย่างคนมีเวลา จากยามสายจวบจนยามเย็นเมื่อแดดร่มลมตก โดยมิได้รู้สึกกระสับกระส่ายหรือเร่งรีบที่จะเดินกลับเข้าเมืองแต่อย่างใด

ต่างจากทัศนคติในเชิงลบต่อธรรมชาติที่โสกราตีสได้กล่าวไว้ข้างต้น เมื่อได้มาอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่น่าพิสมัย มนต์เสน่ห์ของธรรมชาติมีผลกระทบต่อ “การเป็นโสกราตีส” ทั้งในส่วนของกายและจิตใจของเขาอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นอากัปกิริยา ท่าที ความคิดความอ่านที่ดูแปลกแตกต่างจากโสกราตีสที่ผู้อ่านคุ้นเคย ดูเหมือนความงามของธรรมชาติได้แปลงเขาเป็นโสกราตีสคนใหม่ที่ผู้อ่านไม่เคยรู้จัก โสกราตีสที่เป็นกวี ยอมรับว่า

---

[32] ต้นเพลนเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ของชาวกรีกเนื่องจากมีอายุยืนนับร้อย ๆ พัน ๆ ปี มีลำต้นสูงใหญ่แผ่กิ่งก้านไพศาล โปร่ง แต่ก็ให้ความร่มรื่น มีใบคล้ายเมเปิล ปลูกทั่วไปในดินแดนกรีกรวมทั้งเกาะต่าง ๆ ชื่อภาษากรีกของต้นไม้ชนิดนี้คือ **Platanos** ซึ่งคล้ายกับชื่อของเพลโต **(Plato)**

ตนเคลิบเคลิ้มประหนึ่งกำลังจะถูกนางไม้และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่แห่งนั้นสิง เรียกได้ว่าเป็นโสกราตีสที่ไม่อยู่ในสติสัมปชัญญะเช่นเมื่ออยู่ในเมือง โสกราตีสที่ไม่ถ่อมตน ที่ไม่ปฏิเสธว่าตนรู้และสามารถพูดได้ดีกว่าไลเซียสผู้ที่สังคมกรุงเอเธนส์ในขณะนั้นยกย่องว่าเป็นนักพูดชั้นยอด โสกราตีสที่พูดเก่งทั้งยาวทั้งไพเราะและโน้มน้าวเยี่ยงกวีชั้นยอดดังปรากฏในสุนทรพจน์สองชิ้นของเขาในช่วงแรกของบทสนทนา โสกราตีสในบทสนทนา*เฟดรัส*เป็นโสกราตีสที่ไม่เหมือนโสกราตีสใน*โสกราตีสแก้คดี*ที่ออกตัวตั้งแต่เริ่มต้นของบทสนทนาว่าเขาเป็นคนพูดไม่เก่ง พูดไพเราะและโน้มน้าวไม่เป็น เนื่องจากเขาเป็นคนพูดตรงไปตรงมาและพูดแต่ความจริงปราศจากวาทศิลป์ ซึ่งเท่ากับปฏิเสธการเป็นกวี เพราะเขาเชื่อว่าหัวใจของศิลปวาทีอยู่ที่สัจจะ (Apology, 18a, b) นอกจากนี้โสกราตีสในบทสนทนาเฟดรัสยังไม่เหมือนโสกราตีสในบทสนทนาอีกหลาย ๆ บทที่โสกราตีสเป็นคนถ่อมตน ที่อ้างว่าสิ่งเดียวที่ตนรู้คือรู้ตัวว่าตัวไม่รู้ และที่เขาถามคำถามคู่สนทนาก็เพราะเขาอยากรู้ มิใช่เพราะรู้แล้วและแกล้งไม่รู้ดังที่เมโนกล่าวหา หรือ โสกราตีสที่มีสติสัมปชัญญะรู้จักยับยั้งชั่งใจ *(sophrosune)* ไม่ปล่อยให้อารมณ์พาไป เช่นใน*ซิมโพเซียม* อาจกล่าวได้ว่าบทสนทนา*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาเดียวที่เพลโต “ยอม” ให้โสกราตีสผู้เป็นปราชญ์กลายเป็นกวี ต้องมนต์เทพเช่นเดียวกับกวี[33] โสกราตีสที่เปรียบความรักกับความบ้าประเภทที่ 4 ซึ่งเป็นความบ้าที่เทพแห่งความรัก (eros) ประทานให้เห็นความงามที่ปรากฏในโลกนี้และระลึกถึงความงามที่แท้จริง (true beauty) ที่ได้ถูกจารึกไว้ในจิตวิญญาณของเขา ซึ่งโสกราตีสย้ำว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดที่มนุษย์จะพึงมี (ความบ้าที่เทพประทานประเภทที่ 1 เป็นความบ้าในลักษณะเดียวกับที่เทพอพอลโลเข้าทรงนักบวชหญิง

---

[33] ใน*โสกราตีสแก้คดี อุตมรัฐ* เล่มที่ 10 และในอีกหลายต่อหลายบทสนทนา กวีถูกกล่าวหาโดยโสกราตีสว่าไม่รู้จริง เนื่องจากสิ่งที่เขาเขียนแม้ไพเราะและโน้มน้าว เขาไม่สามารถอธิบายอย่างเป็นเหตุเป็นผลได้ เนื่องจากพวกเขาได้รับแรงดลใจหรือต้องมนต์เทพ ฉะนั้น การยอมให้โสกราตีสอยู่ในอาการเดียวกับกวีจึงเป็นเรื่องที่แปลกและแน่นอนว่ามีนัยสำคัญ

แห่งเดลฟี ประเภทที่ 2 เป็นความบ้าในลักษระของคนเสียสติ ซึ่งช่วยให้เขาไม่ต้องรับรู้ความทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นแก่ตัวเขาและวงศ์ตระกูลที่ถูกสาปจากผลของการกระทำที่เลวร้ายของตนเอง ประเภทที่ 3 เป็นความบ้าในลักษณะที่กวีได้รับแรงบันดาลใจจากเทพมิวส์ (Muses))

ฉะนั้น การสร้างฉากที่ไม่เหมือน การนำโสกราตีสออกนอกบรรยากาศของเมืองที่เขาคุ้นเคยมาอยู่กับธรรมชาติที่เขาไม่คุ้นเคย[34] จึงมิใช่ความไม่สันทัดในการประพันธ์ แต่เป็นความแยบคายของเพลโตที่จะเปิดพื้นที่ใหม่ให้กับตนเองที่จะได้นำเสนอข้อคิดหลักๆ ของเขาไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความรัก การพูดและการเขียน ความเป็นปราชญ์และเป็นกวีจากแง่มุมที่แตกต่างออกไปจากบทสนทนาก่อนหน้านั้น ไม่ว่าจะเป็น*ทฤษฎีความรัก กอร์เกียส*และ*อุตมรัฐ* นอกจากนี้ ยังเปิดโอกาสให้เพลโตได้ “แอบ” วางหมากของเรื่องได้อย่างแนบเนียน ซึ่งเห็นได้จากตำนานบอเรียซและตำนานจักจั่นที่ต้องอาศัยฉากที่เป็นธรรมชาติที่โสกราตีสผู้เป็นกวีได้อ้างถึง

กวีกับตำนานดูจะเป็นของคู่กัน ตำนานคือเรื่องเล่า *(mythos)* ไม่ว่าจะเล่ากี่ครั้งก็เป็นเรื่องเดิม[35] ตำนานจึงเป็นเรื่องเล่าที่ไม่อธิบาย แต่ต้องตีความ (ถ้าจะเข้าใจความหมายของเรื่องที่เล่า) เมื่อโสกราตีสและเฟดรัสได้เดินก่อน

---

[34] φύσις *(phusis)* หรือกฎของธรรมชาติและ νόμος (nomos) หรือกฎที่มนุษย์สร้างขึ้นเช่นกฎหมาย ข้อบังคับในสังคมมีบทบาทสำคัญต่อโลกของความคิดกรีกโบราณ ปัญหา *phusis* และ *nomos* เป็นปัญหาที่นักคิดกรีกโบราณถกเถียงกันมาโดยตลอด ซึ่งปรากฏในวรรณกรรมเช่นละครโศกนาฏกรรม *Antigone* ในขบวนการโซฟิสต์ที่แบ่งออกเป็นสองกลุ่ม กลุ่มที่ยึด *phusis* เป็นบรรทัดฐานเช่น Callicles ที่มองว่ากฎเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างหรือ *nomos* เกิดจากความอ่อนแอของมนุษย์ กลุ่มที่ยึด *nomos* (กฎเกณฑ์ของมนุษย์) เป็นหลักเช่น Protagoras ที่มองว่ามนุษย์คือมาตรวัดทุกอย่าง (Man is the measure of all things, things that are which they are, things that are not as they are not.) กฎของธรรมชาติเป็นกฎที่อยู่นอกเหนืออำนาจที่มนุษย์จะควบคุมได้ เต็มไปด้วยแรงกระตุ้นทางกายภาพที่รุนแรง ทั้งสร้างและทำลาย ปราศจากความพอเหมาะพอดี ดังตำนานของบอเรียซ วายุเทพทิศเหนือ

[35] ในช่วงท้ายของบทสนทนา โสกราตีสโยงเรื่องของการเขียนว่าเป็นเช่นตำนาน

จะถึงสถานที่ที่น่าพิสมัยดังคำบรรยายของโสกราตีสข้างต้น (230c) ในทันที เฟดรัสได้เอ่ยถามว่าที่นี้ใกล้กับสถานที่ที่เจ้าหญิงโอริธธีเอียถูกบอเรียซ วายุเทพแห่งทิศเหนือ ลักพาตัวไปขณะที่วิ่งเล่นอยู่กับฟาร์มาเซีย นางไม้ (nymph) ใช่หรือไม่ โสกราตีสดูจะรู้ดีถึงตำนานบอเรียซนี้และตอบว่ามิใช่สถานที่นี้ แต่ไกลไปอีกประมาณสองร้อยถึงสามร้อยหลา เป็นที่น่าสนใจว่าโสกราตีสคือผู้ที่เอ่ยถึงฟาร์มาเซียซึ่งเกี่ยวเนื่องกับคำว่ายาหรือ *pharmakon* (ในภาษากรีก) ผู้ที่มีเวทย์มนต์ชาวกรีกเรียกว่า φαρμăκεύς *(pharmakeus)* ยาหรือ *pharmakon* มีบทบาทสำคัญต่อเนื้อเรื่องของบทสนทนาเฟดรัส งานเขียนและความรักต่างถูกโยงว่าเป็นเหมือน *pharmakon* ที่สามารถทำให้เราเคลิบเคลิ้มสนุกเช่นเจ้าหญิงโอริธธีเอียผู้เพลิดเพลินจนมิได้ระมัดระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้น และหลงพลัดตกหน้าผาทำให้วายุเทพอุ้มไป การที่ฟาร์มาเซียสามารถให้ดี ให้ความสนุกเพลิดเพลิน และในขณะเดียวกันให้ร้าย เสมือนยาพิษที่ฆ่าเราได้ ทำให้เราหลงทางไปผิดทางได้ มีนัยที่สำคัญยิ่ง การที่โสกราตีสถือโอกาสเอ่ยถึงเธอตั้งแต่เริ่มต้นเรื่องน่าจะเป็นการเบิกโรงให้กับตัวละครที่สำคัญตัวนี้นับว่าเป็นสิ่งที่แยบคายยิ่ง

นอกจากนี้เพลโตยังอาศัยตำนานบอเรียซที่จะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างปราชญ์กับผู้ตั้งตนเป็นผู้รู้ (ซึ่งเป็นจุดที่สำคัญของปรัชญาของเพลโต)[36] ที่ต้องพิสูจน์ความจริงกับทุกสิ่งทุกอย่างแบบนักวิทยาศาสตร์ที่รักที่จะรู้ความจริงในทุกเรื่อง (เว้นเรื่องเดียวคือความจริงเกี่ยวกับตนเองว่าตนเป็นอะไร) โดยให้เฟดรัสถามโสกราตีสเกี่ยวกับตนเองว่าเขาเชื่อในตำนานบอเรียซหรือไม่ คำตอบของโสกราตีสมีว่าเขาไม่มีเวลาเช่นผู้รู้หรือนักวิชาการเหล่านั้นที่จะมานั่งพิสูจน์ว่าตำนานเหล่านี้เป็นเรื่องเหลวไหลหรือไม่ เพราะสิ่งที่เขารักที่จะรู้คือรู้จักตนเองดังคำจารึกที่วิหารแห่งเดลฟี (Know thyself and nothing in excess.)[37] ฉะนั้น เขาจึงไม่ติดใจสงสัยแต่ปล่อยตำนานให้เป็น

---

[36] บทสนทนาทุกบทของเพลโตสามารถมองได้ว่าเป็น defense of philosophy

[37] จงรู้จักตนเองและไม่กระทำการอันใดที่เกินเลย (เกินความพอดีหรือขอบเขตของตน)

ตำนานที่คนเล่าต่อ ๆ กันมา ไม่ไปเอาเรื่องเอาราวกับตำนานและถกเถียงกับผู้อื่นในเรื่องเหล่านี้ แต่คิดว่าสิ่งที่สำคัญกว่าน่าจะเป็นการหันมาพิจารณาดูภายในตัวเองว่าตนนั้นเป็นเช่นเดียรฉานที่ดุร้ายหลายหัวหลายเผ่าพันธุ์ผสมกันอยู่ในตัวเช่นไทโฟ (Typho) หรือเป็นสัตว์ที่เชื่องเรียบง่าย มีธรรมชาติที่อ่อนโยนและมีลักษณะร่วมกับเทพอยู่ในตัว การอ้างอิงที่ดูเหมือน "ออกนอกเรื่อง" ข้างต้นน่าจะเป็นอุทาหรณ์ที่ดีถึงจุดประสงค์หนึ่งของการเล่าเรื่องและการสนทนากับเฟดรัสนี้คือการทำความเข้าใจถึงการเป็นมนุษย์ของมนุษย์เราดังที่ไฮเด็กเกอร์ได้ตีความ

การสอดแทรกเรื่องการตรวจสอบตนเองหรือการเอาใจใส่ต่อสุขภาพของจิตวิญญาณของคนเรา (care of the self or the soul) มิใช่ประเด็นใหม่ผู้อ่านงานของเพลโตสามารถพบได้ในบทสนทนาแทบทุกบทของเขา ดังประโยคที่เลื่องลือของโสกราตีสที่เตือนชาวนครเอเธนส์ใน *โสกราตีสแก้คดีว่า* "ชีวิตที่ปราศจากการตรวจสอบเป็นชีวิตที่ไร้ค่าสำหรับมนุษย์"[38] เราอาจกล่าวได้ว่าภายใต้ความไม่เหมือนของบทสนทนา*เฟดรัส*คงมีความเหมือนบทสนทนาชิ้นอื่นของเพลโตในเนื้อหาระดับพื้นฐาน (general theme) เช่นเรื่องของการรู้จักตนเอง (ในฐานะที่เป็นมนุษย์) (know thyself) และการรู้จักประมาณตน (nothing in excess) ซึ่งต้องอาศัยการตรวจสอบและพิจารณาตนเพื่อสุขภาพของจิตวิญญาณ (health of the soul) หรือการรู้จักความพอดี (moderation) อันเป็นข้อคิดพื้นฐานที่ขับเคลื่อน "การทำงาน" (การคิดและการเขียน) ของเพลโต

"การออกนอกเรื่อง" (digression)[39] ตั้งแต่เริ่มเรื่องคงมิใช่ความบังเอิญอีกเช่นกัน แต่เป็นการจุดประกายสู่การถักทอหลาย ๆ เรื่องราว ความรัก ความงาม ความจริง จิตวิญญาณ การพูด การเขียน (สุนทรพจน์) วาทศิลป์และวิพากษ์วิธี (ปรัชญา) ซึ่งล้วนเป็นเรื่องราวของมนุษย์เข้าด้วยกัน

---

38 "The unexamined life is not worth living for a human being."

39 "การออกนอกเรื่อง" (digression) เป็นลักษณะเฉพาะ (style) ของการประพันธ์ของเพลโต ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญต่อบทสนทนานั้น ๆ

ในบทสนทนา*เฟดรัส* ซึ่งเท่ากับเป็นความพยายามสู่การรู้จักตนเองและรู้จักประมาณตน (ดังคำจารึกที่วิหารเดลฟี วิหารที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของชาวกรีกโบราณ วิหารแห่งเทพอโพโล เทพแห่งแสงสว่างและปัญญา) และเป็นการเอาใจใส่ต่อจิตวิญญาณ (care of the soul of self) ซึ่งเป็นภารกิจที่โสกราตีสถือว่าสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด (230a)

ฉะนั้น การนำหลายเรื่องมา "เล่า" อยู่ในเรื่องเดียวกันที่เป็นส่วนทำให้บทสนทนาเฟดรัสไม่เหมือนบทสนทนาส่วนใหญ่ จึงมิใช่ความมือใหม่หรือชราภาพทางการประพันธ์ของเพลโตแต่เป็นความ "ชำนาญ" ต่างหาก ดังจะกล่าวในช่วงต่อไป

เป็นที่น่าสังเกตว่าสิ่งที่เป็นเหมือนยาเสน่ห์ *(pharmakon)* ที่ดึงดูดโสกราตีสให้เดินตามเฟดรัสออกนอกกำแพงเมืองนครเอเธนส์ในชั้นต้นมิใช่คำชวนจากเฟดรัสให้ออกกำลังกายไปสูดอากาศบริสุทธิ์ของธรรมชาติ แต่เป็นสมุดบันทึก *(logoi en bibliois)* ที่โสกราตีสเหลือบไปเห็นอยู่ในมือซ้ายของเฟดรัสที่เขาซ่อนไว้ใต้ผ้าคลุม สมุดบันทึกหรืองานเขียนชิ้นนี้แหละคือยาเสน่ห์ (*pharmakon* หรือ charm) ที่สามารถล่อให้โสกราตีสเดินออกนอกกำแพงเมืองมาอยู่กับธรรมชาติ เรียกได้ว่าสามารถดึงดูดให้เขากระทำในสิ่งที่เขาไม่คุ้นเคย ดังคำอุปมาอุปไมยของโสกราตีสเองที่ว่า งานเขียนสามารถพาเขาไปไหนต่อไหนทั่วทั้งแคว้นแอตติกาได้เช่นเดียวกับกิ่งผลไม้ที่โบกอยู่ใต้จมูกของสัตว์และสามารถทำให้สัตว์นั้นเดินตามไปไหนต่อไหนได้ฉันใดก็ฉันนั้น เนื่องด้วยเขาเป็นผู้รักและคลั่งไคล้ (ฟัง) สุนทรพจน์ (lover of speeches) ไม่แพ้เฟดรัส (228bc)[40] นอกจากนี้เขาเชื่อดังคำพูดของพินดาร์ที่กล่าวว่าการใช้เวลาอยู่กับการฟังสุนทรพจน์ที่ไพเราะนั้นเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเหนือกิจอื่นใด (227bc)

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่าเรื่องของการเขียนมิได้จู่ ๆ ก็โผล่ขึ้นในตอนท้ายของบทสนทนาอย่างไม่มีปี่มีขลุ่ยดังการอ่านของนักวิชาการดั้งเดิม

---

[40] โสกราตีสบรรยายถึงเฟดรัสว่าเป็น "…a man who is sick with passion for hearing speeches."

แต่ได้ถูกนำเสนอและให้ความสำคัญตั้งแต่เริ่มต้นเรื่อง ดังที่แดริดาได้ชี้แนะอาจกล่าวได้ว่างานเขียนคือสาเหตุของการเดินออกมาสนทนานอกเมืองของโสกราตีสและเฟดรัสก็ว่าได้ พูดอีกนัยหนึ่ง เรื่องของการเขียนได้ถูกถักทอควบคู่กับเรื่องของความรักที่ก้าวข้ามเรื่องของกาย (Divine love) หรือรักในปัญญา ซึ่งเป็นเนื้อหาของสุนทรพจน์ 3 ชิ้นที่เป็นส่วนประกอบของช่วงแรกของบทสนทนาตั้งแต่ต้น

จากการตอกย้ำถึงการเป็นสหายคอเดียวกันคือต่างเป็นผู้รักในสุนทรพจน์ โสกราตีสได้คะยั้นคะยอให้เฟดรัสยอมกล่าวสุนทรพจน์ของไลเซียสที่เขาได้จดลงเป็นลายลักษณ์อักษรหลังจากได้ฟังและประทับใจยิ่งในเช้าตรู่ของวันนั้น (231a) ซึ่งเป็นสุนทรพจน์ที่พยายามโน้มน้าวให้หนุ่มที่ถูกปองรักรับรักผู้ที่มิได้รักเขา (แทนผู้ที่รักเขา) ซึ่งเป็นคำแนะนำที่ดูขัดจากความเข้าใจของคนทั่วไป แต่ถ้าผู้กล่าวสุนทรพจน์สามารถทำให้ผู้ฟังเชื่อตามได้ก็นับว่าเขาเป็นนักพูดมือหนึ่ง และผู้ที่เคลิ้บเคลิ้มไปกับคำพูดของไลเซียสคือเฟดรัส มิฉะนั้นคงไม่บันทึกและพยายามจดจำด้วยความประทับใจดังที่โสกราตีสได้ล้อเขา ตรงข้ามกับเฟดรัส โสกราตีสผู้ที่โดยปรกติมักอ้างว่าตนไม่รู้อะไรกลับกล้าตำหนิและวิจารณ์สุนทรพจน์ของไลเซียสว่าเป็นสุนทรพจน์ที่ใช้ไม่ได้ เยิ่นเย้อ แถมยังมีลักษณะที่กลับหัวกลับหาง เอาช่วงท้ายมาเป็นช่วงต้นเรื่อง ไร้ระบบระเบียบและไม่สามารถโน้มน้าวผู้ฟังเช่นเขาได้ การกล้าตำหนิอย่างละเอียดเป็นอากัปกริยาที่ต่างจากโสกราตีสที่เราเคยรู้จักดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เช่น โสกราตีสที่ย้ำเสมอว่าสิ่งที่เขารู้คือรู้ว่าเขาไม่รู้ (ตระหนักในความเขลาของตน) นับได้ว่าเป็นการลบล้างภาพของโสกราตีสคนเดิมมาสู่โสกราตีสคนใหม่ เป็นโสกราตีสที่ได้แรงบันดาลใจจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และนางไม้ที่สิงสถิตอยู่ ณ ที่นั้นทำให้เขากลายเป็นกวีที่กล้าตำหนิยอดกวีที่สังคมนครเอเธนส์ขณะนั้นยกย่อง[41] นับว่าเป็นท่าทีที่อหังการมิใช่เล่นสำหรับผู้ที่

---

[41] เป็นที่น่าสังเกตว่าเนื่องจากไลเซียสมิได้อยู่ในที่นั้น เขาจึงไม่มีโอกาสแก้ต่างให้กับสิ่งที่เขาพูด และนี่คือจุดบอดของงานเขียนที่โสกราตีสจะนำมาพิจารณาว่าเป็นข้อด้อยของการเขียนในช่วงท้ายของบทสนทนา

ถ่อมตนว่าไม่เคยสอนใคร และจุดนี้คือสาเหตุที่โสกราตีสต้องกล่าวสุนทรพจน์ที่กระชับมีขั้นมีตอน มีสำนวนที่น่าฟังและโน้มน้าวกว่า แต่ในขณะเดียวกันก็อ้างว่าเป็นสุนทรพจน์ที่ได้จดจำมาจากยอดกวีศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล ซึ่งน่าจะเป็นซาฟโฟหรืออนาเครออน สำหรับผู้ที่เคยอ่านงานของซาฟโฟผู้ดื่มด่ำในความรัก การกล่าวลบหลู่ความรักดูผิดปกติวิสัยของเธอ จริงหรือว่าเป็นผลงานของซาฟโฟหรือการอ้างถึงเธอเป็นการกลบเกลื่อนที่จะรับผิดชอบในสิ่งที่เขากำลังจะพูดหรือไม่ เนื่องจากสุนทรพจน์ที่โสกราตีสกำลังจะพูดมีเนื้อหาเดียวกับของไลเซียส ผู้ถูกปองรักควรรับรักผู้ที่มิได้รักเขา แต่จะเป็นสุนทรพจน์ที่เหนือกว่า เป็นที่น่าสังเกตว่าก่อนที่จะกล่าวสุนทรพจน์ชิ้นนี้โสกราตีสได้เอาผ้าคลุมศีรษะอ้างว่าเพื่อไม่ต้องสบตาเฟดรัสซึ่งอาจทำให้เขาไขว้เขว (237a) นอกจากนี้โสกราตีสยังทำตัวเช่นกวีคือกล่าวขอให้เทพธิดามิวส์ดลใจให้เขากล่าวสุนทรพจน์ได้อย่างพรั่งพรู ซึ่งเป็นอาการที่ไม่ "ปกติ" สำหรับโสกราตีสที่ผู้อ่านรู้จักโดยเฉพาะโสกราตีส ใน*โสกราตีสแก้คดี*หรือเล่มที่ 10 ของ*อุตมรัฐ*ที่เขาตำหนิกวีว่าไม่รู้อะไร ที่พูดได้ดีและไพเราะเพราะได้แรงดลใจจากเทพ เป็นไปได้ไหมว่าเพลโตกำลังเล่นเกมอะไรบางอย่าง หรือเป็นการล้อเลียนแบบหนึ่งหรือไม่ที่ให้โสกราตีสยอมสวมบทของกวีดังที่ชาวกรีกทั่วไปยอมรับและยกย่อง กวีผู้ที่เป็นสื่อกลางระหว่างเทพกับมนุษย์ ไม่ต่างจากนักบวชหญิง (priestess) ณ วิหารเดลฟี

อย่างไรก็ตามเนื้อหาของสุนทรพจน์ชิ้นแรกของโสกราตีสมีลักษณะที่ให้ร้ายและลบหลู่เทพแห่งความรัก *(eros)* แต่ความรัก *(eros)* คือบุตรของเทพีอโฟรไดต์ (Aphrodite)[42] มิใช่หรือ ถ้าเช่นนั้นท่านก็เป็นเทพ และถ้าความรัก *(eros)* คือเทพ ท่านจะร้ายได้อย่างไร (242e) ดังนั้น การกล่าวร้าย

---

[42] ใน*ทฤษฎีความรัก eros* มิใช่เทพ แต่คือภูตที่เกิดวันเดียวกับการประสูติของ Aphrodite เทพีที่งดงามที่สุด *eros* ภูตที่รักในความงามจึงติดตามพระองค์ไปทุกหนแห่ง เพราะเขารักในความงงาม เขาคือผู้ที่อยู่กึ่งกลางระหว่างมนุษย์กับเทพ ระหว่างความไม่รู้กับความรู้และ เขาคือผู้รักในความรู้หรือปราชญ์นั่นเอง

หรือลบหลู่เทพก็เป็นการอกตัญญูต่อเทพ (impiety) ซึ่งเขาจำต้องกล่าวขอขมาเพื่อป้องกันการถูกลงโทษ ฉะนั้นโสกราตีสบอกเฟดรัสว่า เขายังไปไหนไม่ได้จนกว่าจะกล่าวสุนทรพจน์ชิ้นที่ 2 ที่มีใจความตรงกันข้ามกับชิ้นแรก คือสรรเสริญแทนการกล่าวร้ายต่อเทพแห่งความรัก นอกจากนี้ โสกราตีสยังกล่าวด้วยว่ามีเสียงจากสถานที่แห่งนี้[43] แว่วเข้ามาในหูของเขาและห้ามมิให้เขาไปจากที่นี้จนกว่าจะกล่าวสุนทรพจน์ขอขมา และเนื่องจากเขามีตาทิพย์แม้จะยังอ่อนหัดแต่ก็รู้พอเอาตัวรอด ฌาณวิเศษได้ทำให้เขาเห็นความผิดหรือการลบหลู่เทพที่เขาได้กระทำ ด้วยเหตุนี้ เขาถึงรู้สึกไม่สบายใจตลอดเวลาที่กล่าวสุนทรพจน์ชิ้นแรกและได้เอาผ้าคลุมศีรษะ และเพื่อเป็นการชำระมลทินให้แก่ตนเอง เขาจำต้องปฏิบัติตามธรรมเนียมโบราณของการกล่าวสุนทรพจน์อีกชิ้นหนึ่งที่มีเนื้อหาตรงข้าม เพื่อเป็นการขอขมา (palinode) ที่โฮเมอร์มิได้ปฏิบัติ แต่สเต็ซซิคอรัซได้ปฏิบัติ เมื่อกวีทั้งสองได้กล่าวร้ายต่อเฮเล็นแห่งทรอย ซึ่งทำให้ตาที่บอดของสเต็ซซิคอรัซจากการถูกสาปของเฮเล็นให้ตาของเขาหายบอดในทันที และนี่คือสาเหตุของการกล่าวสุนทรพจน์ชิ้นที่ 2 ของโสกราตีส สุนทรพจน์ที่มีใจความสรรเสริญเทพแห่งความรัก *(eros)* โน้มน้าวให้ผู้ที่ถูกปองรักรับรักผู้ที่รักเขา เนื่องจากความรักจะพาเขาไปสู่ความเจริญทางปัญญา การพูดเช่นนี้เท่ากับเป็นการปลดความรับผิดชอบจากสุนทรพจน์ชิ้นแรก และยังโทษด้วยว่าเฟดรัสคือเจ้าของสุนทรพจน์ชิ้นนั้น เพราะเฟดรัสได้ใช้ยาเสน่ห์ (สุนทรพจน์ของไลเซียส) ล่อให้เขากล่าวสุนทรพจน์ลบหลู่เทพ

สุนทรพจน์ชิ้นที่ 2 ของโสกราตีสเป็นสุนทรพจน์ที่มีความยาวมาก ทั้งมีภาษาสำนวนที่ไพเราะและโน้มน้าวจนได้สมญาว่าเป็นสุนทรพจน์ที่เยี่ยมยอด (great speech) อาจเรียกได้ว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงฝีไม้ลายมือของปราชญ์ที่เป็นกวีของเพลโตเลยทีเดียวก็ว่าได้ แม้เพลโตได้ให้โสกราตีสออกตัวว่าเป็นสุนทรพจน์ที่เขาได้จดจำมาจากสเต็ซซิคอรัซมาอีกต่อหนึ่ง

---

[43] ก่อนหน้านี้ โสกราตีสได้เปรยว่าบริเวณนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่สถิตของนางไม้ (nymphs)

จากความยาวและความซับซ้อนของเรื่องที่เล่า ถ้าแม้เป็นสิ่งที่จำมาจริงผู้เล่าน่าจะมีส่วนแต่งเติมไม่มากก็น้อย ใครจะมีความจำดีถึงขั้นนั้น และเนื่องจากสเต็ซซิคอรัซผู้ที่โสกราตีสอ้างว่าเป็นเจ้าของสุนทรพจน์มิได้อยู่ ณ ที่นั้น ใครจะเป็นผู้ยืนยันว่าสุนทรพจน์ชิ้นนี้เป็นของสเต็ซซิคอรัซและมิใช่บทประพันธ์ของเพลโตที่อาศัยการเลียนสำนวนภาษาของสเต็ซซิคอรัซ ฉะนั้นคำถามที่ตามมาคือเรื่องราวที่เล่าทั้งหมดมีความเป็นจริงมากน้อยเพียงใด หรือเป็นเพียงตำนานที่มีลักษณะของ **noble lie** ที่พยายามโน้มน้าวผู้ฟังไม่ให้หลงทางเห็นชั่วเป็นดีเห็นผิดเป็นชอบ ซึ่งเท่ากับเป็นการสอนรูปแบบหนึ่ง

โสกราตีสเริ่มประโยคแรกของสุนทรพจน์ที่ 2 ว่า “เรื่องที่เล่ามาทั้งหมด (สุนทรพจน์ชิ้นแรก) เป็นความเท็จทั้งเพ” (244a) ประโยคที่เพลโตยืมมาจากสเต็ซซิคอรัซเมื่อเขากล่าวขอขมา เฮเล็นแห่งทรอย โสกราตีสกำลังจะบอกว่าสิ่งที่เขากำลังจะพูดต่อไปเป็นความจริงเช่นนั้นหรือ อย่างไรก็ตาม เนื้อหาหลัก ๆ ของสุนทรพจน์ชิ้นที่ 2 นี้คือการทำความเข้าใจธรรมชาติและโครงสร้างของจิตวิญญาณที่เป็นอมตะ และความรักที่เป็นความบ้าประเภทที่ 4 (ที่ต่างจากความบ้าที่เทพประทานประเภทอื่น) เนื่องจากเป็นความบ้าที่เทพแห่งความรักประทาน ซึ่งเป็นของขวัญที่ประเสริฐที่มนุษย์จะพึงมี ประเด็นที่สำคัญของบทสนทนาชิ้นนี้คือการโยงเรื่องของจิตวิญญาณกับเรื่องของความรักที่เทพประทาน ซึ่งปรากฏในรูปของการหลงรักหนุ่มรูปงามดังเทพบุตรดังเทพซุสผู้มีจิตใจสูงส่งและรักในปรัชญา ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นเตือนให้ผู้มีรักระลึกถึงสิ่งที่ดีงาม ปัญญา ความกล้าหาญ ความพอดี ความยุติธรรมที่เขาได้ประสบในหลาย ๆ ชาติ และพยายามส่งเสริมให้หนุ่มที่เขาปองรักพัฒนาสู่การมีจิตใจที่สูงส่งและรักในปรัชญาเช่นตัวเขาในที่สุด เนื่องจากความรักประเภทนี้เป็นความรักที่มีความยับยั้งชั่งใจ ไม่หมกมุ่นอยู่ในเรื่องเพศ (**sexuality**) แม้เป็นความรักที่รัญจวน (**passionate**) แต่ก็สามารถก้าวข้ามเรื่องทางเพศไปสู่ความรักทางปัญญา ความรักประเภทที่ 4 นี้ทำให้จิตวิญญาณที่ไร้ปีก (ตามตำนานจิตวิญญาณที่จุติบนโลกมนุษย์คือจิตวิญญาณที่ปีกหัก) ได้เริ่มมีปีกงอกขึ้นมาอีกครั้ง พูดอีกนัยหนึ่ง ผู้ที่เดินบนเส้นทางของปรัชญา ผู้ที่รักในความรู้

ในหลายชาติซ้ำแล้วซ้ำเล่า[44] ในที่สุดจิตวิญญาณนั้นจะมีปีกงอกและจะสามารถโบยบินขึ้นไปอยู่บนสรวงสวรรค์มองเห็นดินแดนเหนือสวรรค์ ดินแดนที่ไร้รูป กลิ่น สี ดินแดนแห่งแบบที่สมบูรณ์แบบ เช่นแบบของความดีสูงสุด (Idea of the Good) อันเป็นอาหารให้แก่เทพและจิตวิญญาณที่สูงส่ง ส่วนจิตวิญญาณที่เดินบนเส้นทางอื่นก็จะเวียนว่ายตายเกิดนับหมื่น ๆ ปีกว่าปีกจะงอก ประเด็นสำคัญของเรื่องเล่านี้น่าจะอยู่ที่การเป็นผู้ที่รักในรูปที่งามที่ปรากฏ (lover of sight) เนื่องด้วยการเห็น (vision หรือ seeing) เป็น "ประสาทสัมผัสที่ชัดแจ้งที่สุด แม้จะยังไม่สามารถมองเห็นปัญญา" (250e) เนื่องจากความงามมีประกายแจ่มจรัส (radiant) สามารถปลุกให้เขาตื่นสู่ความรักประเภทที่ 4 ในขณะที่ความงามทางความคิดเช่นความยุติธรรมมิสามารถส่องแสงได้แจ่มชัดเช่นดังความงามที่สัมผัสด้วยตาเมื่อปรากฏในโลกนี้[45] ด้วยเหตุนี้ การเป็นผู้ที่รักในรูปที่งามที่ปรากฏ (lover of sight) จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญมากที่จะนำไปสู่ความงามความดีที่สูงส่ง (noble and good) ให้แก่ผู้ที่รักในสุนทรพจน์ (lover of speeches) ไม่ใช่วิเขวหลงใหลใน "เหตุผล" ของถ้อยคำที่โน้มน้าวแต่หามีความจริงไม่

เหตุใดการรักในสุนทรพจน์ (love of speeches) เท่านั้นจึงไม่พอเพียงต่อการเป็นผู้ที่รักในความรู้หรือปราชญ์ และอาจเป็นอันตราย สามารถพาเราหลงทางได้ (เห็นผิดเป็นถูก เห็นชั่วเป็นดี) เหตุใดการรักในรูปที่งามที่ปรากฏ (love of sight) จึงสำคัญต่อการเดินสู่เส้นทางปรัชญา ดังที่โสกราตีสพยายามโน้มน้าวเฟดรัสในสุนทรพจน์ชิ้นที่ 2 นี้ คิดว่าคำตอบน่าจะอยู่ในช่วงท้ายของบทสนทนา และจุดนี้ที่ทำให้บทสนทนาเฟดรัสไม่สามารถจบลงที่เรื่องของความรัก แต่จำต้องสนทนาต่อถึงเรื่องการพูดและการเขียน เรื่องของวาทศิลป์และวิพากษ์วิธี (ปรัชญา)

---

[44] ตามเรื่องเล่าเชิงตำนานของสุนทรพจน์ชิ้นที่ 2 จิตที่เดินบนเส้นทางปรัชญาตลอดเวลา 3,000 ปี ปีกของเขาจะเริ่มงอก ซึ่งเป็นวิถีที่สั้นที่สุดของการเวียนว่ายตายเกิดที่จิตวิญญาณจะกลับมีปีกอีกครั้งหนึ่ง

[45] ซึ่งสามารถพัฒนาสู่ตาแห่งปัญญา ภาพที่ประทับลงบนจิตวิญญาณ

ความคลั่งไคล้ในสุนทรพจน์ของหนุ่มเฟดรัสเป็นตัวอย่างที่ดีของอันตรายของการเป็นผู้รักในสุนทรพจน์ (lover of speeches) เนื่องจากผู้รักในสุนทรพจน์มักยึดเหตุผลเป็นหลัก แต่ถ้าเขาเองไม่มีแม้แต่ภาพที่เลือนลางว่าความจริงคืออะไร ใครก็ตามที่กล่าวสุนทรพจน์ที่ใช้เหตุใช้ผลที่โน้มน้าวดูเหมือนจริง เขาก็จะตกหลุมพรางและเชื่อตาม เพราะสุนทรพจน์นั้นฟัง "ดูดี" ดังที่เฟดรัสหลงใหลในสุนทรพจน์ของไลเซียสเมื่อได้ฟังไลเซียสพูดต่อเมื่อได้ฟังโสกราตีสกล่าวสุนทรพจน์ในประเด็นเดียวกันแต่มีลีลาที่ตรงข้ามจากของไลเซียส เฟดรัสก็ดูเคลิบเคลิ้มและเปลี่ยนใจมองว่าเป็นสุนทรพจน์ชิ้นแรกของโสเครติสที่พูดได้ดีกว่าของไลเซียส ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อโสกราตีสกล่าวสุนทรพจน์ชิ้นที่ 2 ที่มีเนื้อหาตรงข้าม มีลีลาที่ต่างจากสุนทรพจน์ชิ้นแรกโดยสิ้นเชิง เฟดรัสก็กลับเคลิบเคลิ้มหนัก ฉะนั้น การเป็นผู้รักในสุนทรพจน์แต่มิได้รักในความงามที่ปรากฏ และมิได้ฝึกฝนให้เขามีวิจารณญาณที่จะไตร่ตรองวิเคราะห์และสามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ก็สามารถทำให้หลงผิดได้ อาจกล่าวได้ว่าเฟดรัสคือตัวแทนของเด็กหนุ่มทั่วไปในนครเอเธนส์ที่กระตือรือร้นและรักที่จะฟังสุนทรพจน์ เขาดูเหมือนเป็นผู้ที่ฉลาด แต่แท้ที่จริงยังตื้นเขินทางความคิด และพร้อมที่จะเชื่อตามที่ได้ยินได้ฟัง และได้อ่าน ซึ่งนับว่าอันตรายมากในบริบทของนครรัฐที่เต็มไปด้วยผู้ที่ทึกทักว่าตนเป็นผู้รู้ และจุดนี้เองที่การเป็นผู้รักในสุนทรพจน์ไม่เพียงพอที่จะนำพาผู้นั้นไปสู่เส้นทางแห่งปรัชญา โดยเฉพาะเมื่อผู้ฟังเป็นผู้ด้อยปัญญา พอใจกับเหตุผลที่ฟังดูดี ดูเหมือนจริง แต่เป็นจริงหรือไม่ ไม่สามารถแยกแยะได้ (260a) จึงอันตราย ฉะนั้นสำหรับผู้ที่รักในรูปที่งาม มีตาที่เห็นความงามแจ่มชัดสามารถปลุกให้เขาตื่นหรือรำลึกถึงสิ่งที่งดงามที่เขาเคยประสบในชาติก่อน ๆ และสามารถ ช่วยป้องกันไม่ให้เขาเชื่อตามที่ได้ยินได้ฟังโดยง่ายดายเช่นเฟดรัส เนื่องจากภาพของความงามที่ได้เขียนลงบนจิตวิญญาณของเขาได้ถูกเรียกให้ตื่นโดยความงามของหนุ่มที่เขาหลงรัก ซึ่งจะเป็นแรงดึงดูดให้เขาเดินไปในเส้นทางที่ดีงามอย่างแน่วแน่ไม่ไขว้เขว

เมื่อโสกราตีสกล่าวสุนทรพจน์ชิ้นที่ 2 จบ การสนทนาได้เปลี่ยนประเด็นจากความรักเป็นการพูดและการเขียนสุนทรพจน์ทั้งสองประเด็นซึ่งถ้าพิจารณาโดยผิวเผินดูเป็นคนละเรื่อง แต่แท้ที่จริงสัมพันธ์กันในเชิงลึก ดังตำนานจักจั่นที่เพลโตใช้เป็นตัวเชื่อมระหว่างสองประเด็น โสกราตีสไม่เพียงเปรยว่าตนและเฟดรัสยังคงมีเวลา (259a) โสกราตีสได้ยกตำนานจักจั่นมาเป็น "ความชอบธรรม" ในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดความเข้าใจหรือที่ภาษากรีกเรียกว่า *dialegesthai* ต่อกันฉันมิตรตามลำพังในบรรยากาศที่ร่มรื่นในหัวข้อของการพูดและการเขียน (สุนทรพจน์) ที่เฟดรัสได้หยิบยกขึ้นมาอย่างไม่รีบร้อนที่จะกลับเข้าเมืองแต่อย่างใด ดูเหมือนโสกราตีสผู้ไม่ใส่ใจอยู่กับธรรมชาติได้เปลี่ยนใจและรักที่จะนั่งคุยในบรรยากาศที่เป็นธรรมชาตินี้ดังคำชี้ชวนต่อไปนี้

> "ฉันคิดว่าจักจั่นที่กำลังร้องเพลงเซ็งแซ่และกำลังคุยกันในช่วงวันอันร้อนระอุ[46] เหนือศีรษะเรานี้กำลังจ้องมองเราอยู่ ถ้ามันเห็นเราทั้งสองเลี่ยงไม่คุยกันในยามเที่ยงวัน แต่เคลิ้มไปกับเสียงจักจั่นจนง่วงและสัปหงกเหมือนคนส่วนใหญ่ จักจั่นย่อมจะหัวเราะเยาะเราแน่ แล้วคงคิดไปว่าทาสสองคนนี้มานอนในที่ของมันเหมือนฝูงแกะที่นอนอยู่รอบ ๆ น้ำพุยามบ่าย แต่ถ้ามันเห็นเราพูดคุยกันและรู้ดีว่า เรามิได้เคลิ้มไปกับเสียงจักจั่นราวกับว่าเรากำลังล่องเรือผ่านไซเร็นอย่างไม่สะทกสะท้าน เหล่าจักจั่นคงจะยินดียิ่ง และประสาทพรที่มันได้รับจากเทพแก่เรา

ตามตำนานที่โสกราตีสเล่า จักจั่นสามารถสื่อสารกับทวยเทพได้ก็เนื่องจากกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วจักจั่นพวกนี้เป็นมนุษย์ ต่อเมื่อเทพธิดามิวส์

---

[46] แดริดาได้ให้ข้อสังเกตว่า เรื่องของอากาศที่ร้อนถูกอ้างบ่อยครั้งและเป็นเหตุให้ทั้งสองสหายหาสถานที่ร่มรื่นคุยกัน ซึ่งก็ชี้ให้เห็นถึงความไม่สบายกาย (body) ซึ่งมีบทบาทต่อการเจริญทางปัญญาที่นำมาซึ่งความสบายจิต (สุขภาพของจิตวิญญาณ) จากบทความ **Plato's Pharmacy**

ซึ่งมีทั้งหมดเก้าองค์เกิดมาและให้กำเนิดเสียงเพลงที่แสนไพเราะทำให้มนุษย์เหล่านี้เคลิบเคลิ้มหลงใหลจนลืมกินลืมนอนและมอดม้วยโดยไม่รู้ตัวในที่สุด ด้วยความประทับใจในการเป็นผู้ที่รักในเทพมิวส์[47] ที่งดงามของพวกเขา ท่านจึงประทานของขวัญให้แก่พวกเขาได้มาเกิดเป็นจักจั่น ได้ส่งเสียงร้องเซ็งแซ่ (ดังใจปรารถนา) ตั้งแต่วันแรกเกิดโดยไม่ต้องห่วงเรื่องปากท้องจนวันตาย ฉะนั้น ระหว่างที่จักจั่นส่งเสียงร้องอยู่บนโลกนี้ เขาจะสอดส่องว่าจะมีผู้ใดยกย่องและอุทิศตนให้กับศิลปะแขนงใดและเมื่อเขาตายไปก็จะรีบไปรายงานเทพมิวส์ซึ่งก็จะทำให้เหล่าทวยเทพโปรดปรานผู้คนเหล่านั้นมากขึ้น[48] จากตำนานของจักจั่นนี้ โสกราตีสจึงสรุปให้เฟดรัสฟังว่า นี่คือเหตุผลสำคัญที่เขาทั้งสองควรอยู่คุยกันโดยไม่ปล่อยเวลายามบ่ายให้ผ่านไปกับการเคลิ้มหลับไป (กับเสียงร้องของจักจั่น)

โสกราตีสกล่าวว่าใครก็ตามที่เป็นผู้รักในสุนทรพจน์ต้องเคยได้ยินเกี่ยวกับตำนานนี้ แต่เฟดรัสผู้คลั่งไคล้ในการฟังสุนทรพจน์จนโสกราตีสได้ล้อว่าเป็นบิดาของสุนทรพจน์คือทำให้มีการกล่าวสุนทรพจน์ (ที่เป็นเหมือนลูก) มากมาย ปฏิเสธว่าไม่เคยได้ยินตำนานนี้มาก่อน ซึ่งทำให้น่าคิดว่าคงเป็นอีกตำนานหนึ่งที่โสกราตีสได้แต่งขึ้นเองเพื่อใช้เป็นตัวเชื่อมในการ “เล่า” เรื่องของเขา การสร้างฉากที่เป็นธรรมชาติเข้ากันดีกับการใช้ตำนานจักจั่นเป็นตัวเชื่อม ความเป็นจักจั่นตามตำนานที่โสกราตีสเล่าเกี่ยวข้องอย่างไรกับเรื่องของความรัก การพูดและการเขียน (สุนทรพจน์)

ตามตำนาน จักจั่นคือกลุ่มมนุษย์ที่หลงใหลไปกับความรื่นรมย์ (ทั้งทางกายและใจ) จนลืมตนเอง ลืมกินและตายไปพร้อมกับความอิ่มเอมใน

---

[47] คำว่า **muses** ในภาษากรีกกินความถึงศิลปะแขนงต่าง ๆ ตั้งแต่ละครโศกนาฏกรรม วรรณกรรมรูปแบบอื่น ปรัชญา (การพูดที่เป็นวาทกรรม) นาฏศิลป์ การร้องรำทำเพลง

[48] ซึ่งก็คงหมายถึงว่าเทพมิวส์จะช่วยปกป้องคุ้มครองผู้ที่รักในศิลปะเหล่านี้ และช่วยให้เขามีความสามารถในศิลปะเหล่านั้น เช่น ชาวอินเดียและไทยเชื่อในพระพิฆเนศ

เสียงดนตรี ในจุดนี้ จักจั่นคือเหล่ามนุษย์หลุดโลกเสียสติ (สัมปชัญญะและความพอดี) เรียกได้ว่าบ้าไป ซึ่งไม่ต่างจากผู้ที่มีรัก ความรักสามารถทำให้เรา "บ้า" ได้ เพราะความรักสัมผัสและมีผลต่อจิตวิญญาณเปลี่ยนคนให้กระทำในสิ่งที่ตนไม่เคยกระทำและลืมตนเองได้ เช่นเดียวกับการพูด (speech) และการเขียนสุนทรพจน์ (speech writing) ที่สามารถดลใจผู้ฟังผู้อ่านและชี้นำจิตวิญญาณให้ไปในทางใดทางหนึ่งได้ นอกจากนี้ เสียงของจักจั่นสามารถดึงดูดเราให้เคลิบเคลิ้มคล้ายกับยาเสน่ห์ *(pharmakon)* ที่สามารถทำให้เราออกนอกลู่นอกทางและได้รับอันตรายถ้าเราไม่ระวัง เช่นเดียวกับเรื่องของความรัก การพูดและการเขียนสุนทรพจน์ ฉะนั้น อาจกล่าวได้ว่าตำนานจักจั่นพูดถึงลักษณะที่เหมือนความบ้าซึ่งมีสองด้าน (ความบ้าที่พาเราไปเสียและความบ้าที่เทพประทาน) เสียงของจักจั่นก็เช่นกันเป็นเหมือนยาสามารถให้ทั้งคุณและโทษอยู่ในตัว ไม่ต่างจากเรื่องความรักที่โสกราตีสและเฟดรัสได้คุยกันจบไปก่อนหน้านี้ และก็ไม่ต่างจากประเด็นที่จะพูดต่อไปในช่วงท้ายซึ่งก็คือการพูดและการเขียนสุนทรพจน์

ถ้าการพูดและการเขียน (สุนทรพจน์) ที่ดีมิใช่เรื่องที่น่าละอาย แต่สิ่งที่น่าละอายคือการพูดและการเขียนที่ไม่ดีและน่าอับอายตามที่โสกราตีสได้กล่าวก่อนหน้านี้ (258d) แสดงว่าการพูดและการเขียนในตัวของมันเองมิใช่สิ่งที่เลว ในแง่นี้ โสกราตีสมิได้พิพากษาว่าการเขียน (สุนทรพจน์) โดยทั่วไปเลว ดังเช่นที่เขาได้แสดงให้เห็นในข้างต้นว่า ทุกสิ่งมีด้านซ้ายและด้านขวา มีดีและไม่ดี และถ้าเราย้อนกลับไปดูการกล่าวสุนทรพจน์ในช่วงแรก การพูดที่ไม่ดีที่น่าละอายที่ทำให้โสกราตีสต้องกล่าวสุนทรพจน์ขอขมา (palinode) คือการกล่าวที่โสกราตีสมองว่าเป็นความเท็จ ฉะนั้น ผู้ที่ไม่สามารถแยกแยะระหว่างความเท็จและความจริงเช่นเฟดรัสจึงอยู่ในสภาวะที่อันตรายแต่ยิ่งอันตรายหนักเมื่อผู้กล่าวและผู้เขียนสุนทรพจน์ไม่ใส่ใจที่จะรู้ว่าความจริงคืออะไร ความยุติธรรมคืออะไรและมุ่งที่จะรู้เพียงสิ่งที่ดูเหมือนจริง สิ่งที่ดูเหมือนยุติธรรมสำหรับผู้ฟังซึ่งเป็นผู้ที่เขามองว่าสำคัญ เพราะผู้ฟังคือผู้ตัดสิน การสามารถโน้มน้าวผู้ฟังได้จึงสำคัญกว่าการรู้ความจริง (260a)

ในสายตาของเขา

ฉะนั้น ปัญหาของการพูดและการเขียนสุนทรพจน์จึงอยู่ที่การสามารถแยกแยะระหว่างความเท็จและความจริง แต่จะกระทำเช่นนั้นได้เราจำต้องเรียนรู้ที่จะเข้าถึงสัจจะ คำตอบของโสกราตีสคือ เราต้องมีความสามารถในการเห็น (seeing)[49] อย่างแจ่มชัดในสิ่งต่าง ๆ ที่กระจัดกระจายที่มีทั้งเหมือน (265cd) และไม่เหมือน และสามารถแยกแยะและรวบรวม (divisions and collections) แยกกลุ่มและจับกลุ่มเป็นประเภท ๆ ดังคนตัดเนื้อที่ต้องรู้ว่าจะตัดเนื้อส่วนไหนให้อยู่ด้วยกัน แยกเนื้อส่วนไหนออกจากกัน เช่นที่โสกราตีสได้กระทำในการกล่าวเกี่ยวกับความรัก สุนทรพจน์ชิ้นแรกซึ่งเป็นการกล่าวร้ายเปรียบเป็นด้านซ้ายของความรัก โสกราตีสรวบรวมสิ่งที่ไม่ดีเกี่ยวกับความรักหรือจุดบอดของความรักมาอยู่ด้านซ้ายนี้ และแยกแยะส่วนที่ดีไปอยู่ในสุนทรพจน์ที่ 2 ที่เป็นการสรรเสริญความรักซึ่งเปรียบเหมือนด้านขวาของความรัก ผู้ที่สามารถรวบรวมสิ่งที่กระจัดกระจายเข้าด้วยกันได้เช่นนี้ผู้นั้นคือผู้ที่รัก ในการแยกแยะและรวบรวมโสกราตีสเรียกคนประเภทนี้ว่านักวิพากษ์วิธี (dialectician) เช่นเห็นความต่างในความเหมือนและเห็นความเหมือนในความต่าง โสกราตีสบอกด้วยว่าเขาคือบุคคลประเภทดังกล่าว (266b) ด้วยเหตุนี้ เขาถึงสามารถคิดและพูดเป็น[50]

การนำเสนอข้อคิดใหม่เกี่ยวกับวิพากษ์วิธีว่าคือการแยกแยะและรวบรวม ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นถึงความหลากหลายและความเป็นหนึ่งของสิ่งเดียวกัน (many and one) ซึ่งต้องอาศัยการรู้จักพิจารณาตัดสินด้วยตาที่สามารถมองเห็น (seeing) สิ่งต่าง ๆ ได้อย่างทะลุปรุโปร่ง การอ้างตนว่าเป็นหนึ่งในนักวิพากษ์วิธี น่าจะเป็นการถางทางไปสู่แนวคิดที่เพลโตพยายาม

---

[49] ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรักในรูปที่งาม ภาพที่งดงาม

[50] คำจำกัดความของคำว่า dialectic หรือ วิพากษ์วิธีที่ไม่ได้ปรากฏในบทสนทนาบทอื่นก่อนหน้านี้นับว่าเป็นมุมมองใหม่ในเรื่องของวิพากษ์วิธีที่ถูกขยายความอย่างกว้างขวางในบทสนทนาหลังจากนี้เช่น *โซฟิสต์* และ *ฟิเลบุส* ซึ่งเขียนในช่วงท้ายของชีวิตการประพันธ์ของเพลโต

นำเสนอในช่วงท้ายนี้ว่า ผู้ที่เป็นนักวาทศิลป์ (rhetorician) ต้องเป็นนักวิพากษ์วิธี คือเขาต้องเรียนรู้ความจริงแล้วจากนั้นเขาจึงจะเรียนรู้ศิลปะของการพูดที่จะโน้มน้าวผู้ฟังให้คล้อยตาม ฉะนั้น เขาจำต้องเรียนรู้ว่าความยุติธรรมคืออะไรก่อนแล้วจึงเรียนศิลปะการพูดให้ผู้ฟังเข้าใจว่าความยุติธรรมคืออะไร ซึ่งก็หมายความว่าผู้ที่เป็นนักวาทศิลป์จำต้องเป็นปราชญ์ในเมื่อปราชญ์ก็คือนักวิพากษ์วิธี (266c) แต่ในขณะเดียวกัน แม้ศิลปะวาทีเป็นสิ่งจำเป็นรองลงมา การรู้จักโน้มน้าวคงมีความสำคัญ เพราะการรู้ความจริง แต่พูดไม่เป็นก็ไม่เกิดประโยชน์ (260cd)[51] ฉะนั้น ปราชญ์จึงจำต้องเป็นกวีด้วยเช่นกัน และสิ่งนี้คือข้อเสนอของบทสนทนา*เฟดรัส*

นักพูดที่มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับในสังคมเอเธนส์ขณะนั้นมิได้เชื่อเช่นที่เพลโตเข้าใจและต่างก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักพูดชั้นเลิศ นอกจากนี้ พวกเขาต่างผลิตนักพูดรุ่นเยาว์ที่เหมือนเขาออกมาทั้ง ๆ ที่พวกเขายังไม่เข้าใจว่าวาทศิลป์คืออะไร แต่ทึกทักว่าตนรู้ว่าคืออะไร เขาต่างสอนเทคนิคในการพูดเช่นเมโน[52] ที่เลียนแบบกอร์เกียส นักวาทศิลป์ (Rhetorician) ชื่อดังผู้เป็นครู โดยมองว่าการโน้มน้าว (persuasion) คือหัวใจของวาทศิลป์ มิใช่สัจจะดังที่โสกราตีสเข้าใจและได้กลายมาเป็นปัญหาที่สำคัญ

เป็นที่น่าสนใจที่โสกราตีสเปรียบวาทศิลป์กับการแพทย์ในขณะที่การแพทย์เป็นเรื่องของร่างกาย วาทศิลป์เป็นเรื่องของจิตวิญญาณ และเราจะเข้าใจธรรมชาติของจิตวิญญาณไม่ได้ถ้าเราไม่เข้าใจธรรมชาติของทั้งหมด (the whole) (270c) ฉะนั้นนักวาทศิลป์ชั้นยอดต้องสามารถแยกแยะประเภทต่างๆ ของจิตวิญญาณและรู้ว่าจะพูดแบบไหนกับผู้ที่มีอุปนิสัยแบบใด เพื่อจะรู้ว่าจะโน้มน้าวได้อย่างไร เนื่องด้วยธรรมชาติของการพูดมีหน้าที่ชี้นำ

---

[51] ในบทสนทนาบทอื่น โสกราตี่สมองว่าความจริงนั้นสามารถโน้มน้าวผู้ฟังได้ในตัวมันเอง เช่นใน*โสกราตีสแก้คดี* แต่ก็มิได้ช่วยให้โสกราตีสรอดจากการต้องดื่มยาพิษ

[52] เมโนคู่สนทนาโสกราตีส ในบทสนทนา *เมโน (Meno)*

จิตวิญญาณ (271d) และจุดนี้คือประเด็นที่สำคัญที่ทำให้การพูดและการเขียนสุนทรพจน์มีบทบาทสำคัญต่อสุขภาพของจิตวิญญาณและต่อการเป็นมนุษย์ของเรา ด้วยเหตุนี้ วิพากษ์วิธีโดยการสนทนาถามตอบและทำความเข้าใจหรือการสนทนาเชิงปรัชญา (philosophical discourse) ที่สามารถทำให้เราเข้าถึงความรู้ ความจริง จึงเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งต่อศิลปะวาทีหรือวาทศิลป์ที่แท้จริง

คำถามที่เหลือของช่วงท้ายที่แดริดาให้ความสำคัญยิ่งคือการเขียน (สุนทรพจน์) ว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่ ลักษณะใดที่ทำให้การเขียนเป็นสิ่งที่ดีและลักษณะใดไม่พึงปรารถนา โสกราตีสไม่ได้ตอบคำถามโดยตรง แต่ยกตำนานเทพธุทที่เขาอ้างว่าเป็นตำนานเก่าแก่ที่เขาเคยได้ยินจากคนรุ่นเก่าก่อน[53] มาตอบเพื่อเป็นการ “เอาใจ” เทพ (274c) เนื่องจากคนในโบราณกาลเท่านั้นที่รู้ความจริง การพูดเช่นนี้น่าจะเป็นการตอกย้ำว่าเทพไม่ปรารถนาฟังความเท็จ และตำนานที่เขาจะเล่าต่อไปนี้เป็นเรื่องจริงเช่นเดียวกับสุนทรพจน์ชิ้นที่ 2 ที่เป็นการแก้ต่างที่ตนได้กล่าวความเท็จในสุนทรพจน์ชิ้นแรก ความเข้าใจว่าสัจจะคือหัวใจของศิลปะวาทีเป็นจุดยืนของเพลโตมาโดยตลอด เราได้พบใจความดังกล่าวใน*โสกราตีสแก้คดี* ซึ่งเป็นอีกจุดหนึ่งที่บอกถึงความเหมือนหรือจุดร่วมของบทสนทนา*เฟดรัส*กับงานชิ้นอื่นๆ ของเพลโต ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในความไม่เหมือน บทสนทนา*เฟดรัส*ยังคงยึดหลักความคิดหลัก ๆ ของเพลโต แต่ความไม่เหมือนดูจะอยู่ที่วิถีการนำเสนอที่แตกต่างจากบทสนทนาชิ้นอื่น ๆ ก่อนหน้านี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของลีลาการประพันธ์ ตำนานที่เพลโตแต่งขึ้นเช่นตำนานจักจั่นและตำนานเทพธุทที่จะกล่าวต่อไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการพยายามเข้าใจปัญหาจากแง่มุมใหม่ พูดอีกนัยหนึ่งเท่ากับเป็นการพยายามทำความเข้าใจความคิดหลักๆ ของตนเองในรูปแบบใหม่ (rethinking) เช่น ประเด็นข้อพิพาทระหว่างปราชญ์กับกวี

---

[53] แต่ในเมื่อบุคคลเหล่านั้นล่วงลับไปแล้ว เราก็ไม่มีข้อพิสูจน์ในความจริงเท็จเกี่ยวกับตำนานนี้ แม้แต่เฟดรัสยังติงว่าน่าจะเป็นเรื่องราวที่โสกราตีสแต่งขึ้นมาเองมากกว่า (275b)

แทนที่จะมองกวีเป็น “ศัตรู” เช่นในอุ*ตมรัฐ*เล่มที่ 10 ที่ทำให้ผู้ที่รักในกวีเข้าใจว่าเพลโตเป็นศัตรูของกวี ในบทสนทนา*เฟดรัส* โสกราตีสสวมบทของกวีเป็นการนำเสนอประเด็นพิพาทในลักษณะมิตรกับกวี

ตามที่โสกราตีสได้ยินมา ตำนานเทพธุทมีความว่า เทพธุทเป็นหนึ่งในเทพยุคโบราณแห่งแว่นแคว้นเนาคราติสในอียิปต์ เป็นเทพเจ้าแห่งศิลปะวิทยาการ พระองค์ได้ค้นพบศาสตร์ต่าง ๆ เช่นลูกเต๋า และที่สำคัญคือการเขียน[54] (274d) พระองค์ได้เข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์แห่งอียิปต์ในขณะนั้นทรงพระนามว่าธามุส (หรืออัมมอน ซึ่งเป็นกษัตริย์ของเหล่าทวยเทพของอียิปต์เนื่องด้วยพระองค์เป็นบุตรของสุริยเทพ (sun god) หรือรา (Ra) ส่วนชาวกรีกเรียกว่าเทพซุส)[55] เพื่อแจ้งให้กษัตริย์ธามุสรับทราบถึงความปราดเปรื่องทางศิลปะวิทยาการของพระองค์ และได้ขอให้เทพธามุสเผยแพร่สู่ชาวอียิปต์โดยทั่วหน้า ซึ่งกษัตริย์ธามุสทรงรับฟังและถามไถ่ติชมเกี่ยวกับศาสตร์ต่าง ๆ เป็นอย่างดี จนกระทั่งเมื่อเทพธุทได้กล่าวด้วยความภาคภูมิใจว่าพระองค์ได้ค้นพบ “โอสถ” หรือยาวิเศษ[56] สำหรับช่วยให้ชาวอียิปต์ฉลาดขึ้น มีความทรงจำดีขึ้น ก่อให้เกิดปัญญาและสิ่งนี้คือการเขียน

กษัตริย์ธามุสได้ติติงว่าผู้ที่เป็นบิดาของการเขียนคงมิใช่ผู้ที่จะมาสรรเสริญสิ่งที่ตนประดิษฐ์ดังพ่อที่มาชมลูกของตน แต่เป็นหน้าที่ของผู้อื่นที่ใช้และได้รับผลดีและเสียจากสิ่งประดิษฐ์ต่างหากที่สมควรเป็นผู้ตัดสิน ใน

---

[54] เป็นที่น่าสังเกตที่โสกราตีสพูดถึงการเขียนและการละเล่นเสี่ยงทายไปพร้อมกันในอึดใจเดียวกัน เสมือนจะชี้แนะตั้งแต่ต้นว่าการเขียนคือเกมชนิดหนึ่ง ฉะนั้นไม่ควรยึดถือเป็นจริงเป็นจัง จุดนี้ได้ถูกนำมาเป็นประเด็นสำคัญในบทความ **Plato’s Pharmacy** ของแดริดา

[55] คำอธิบายจากบทนำบทสนทนา*เฟดรัส*โดยนีมาสและจากบทความ **Plato’s Pharmacy** ของแดริดา

[56] ในภาษากรีกใช้คำว่า *pharmakon* ซึ่งหมายถึงยารวมถึงพิษเช่น **hemlock** และยาเสน่ห์ ในฉบับแปลอังกฤษส่วนใหญ่ใช้คำว่า “potion” และในฉบับแปลไทยได้ใช้คำว่า “โอสถ” แต่ความหมายที่ตรงกว่าคือคำว่า “ยา” เพราะยาสามารถฆ่าและรักษาได้ ซึ่งตรงกับความหมายของคำว่า *pharmakon* มากกว่า

ความเห็นของกษัตริย์ธามุสซึ่งมีใจความที่ตรงกันข้ามกับเทพธุท การเขียนจะทำให้คนเรามีจิตวิญญาณที่หลงลืมเพราะคิดว่าได้บันทึกไว้แล้วจิตจึงไม่ต้องพยายามจำ ความรู้จึงอยู่ที่แผ่นกระดาษ (ที่บันทึก) พูดอีกนัยหนึ่ง เมื่อมีการเขียน พวกเขาให้ความไว้วางใจกับตัวเขียน ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกและไม่คิดที่จะจดจำไว้ในจิตใจซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ภายในตัวเขา การเขียนทำให้คนไม่สามารถพึ่งตนเอง แต่หันมาพึ่งการเขียน ซึ่งเป็นสิ่งนอกกาย ดังนั้น กษัตริย์ธามุส จึงกล่าวว่าเทพธุทมิได้คิดค้นโอสถหรือยาวิเศษสำหรับการจำ แต่เป็นเพียงยาช่วยเตือน (reminding) ความจำต่างหาก และที่น่าอันตรายการเขียนเป็นเพียงภาพของความรู้ (appearance of knowledge) เช่นผู้ที่เป็นนักอ่านอ่านหนังสือมากมายหลายเรื่องราวมักทึกทักว่าตนเป็นผู้รู้ ผู้ทรงปัญญา แต่ถ้าเขามิได้เรียนรู้อย่างถ่องแท้หรือเข้าใจอย่างแตกฉานในงานเขียนที่เขาอ่านอย่างแท้ที่จริง ปัญญาที่เขาคิดว่าเขามีก็เป็นเพียงภาพที่ปรากฏ มิใช่ตัวตนจริงของความรู้ การทึกทักว่าการเขียนคือปัญญาจึงเป็นปัญหาใหญ่ และปัญหาที่ตามมาก็คือผู้ที่เชื่อมั่นในงานเขียนและทึกทักว่าสิ่งที่ได้อ่านคือความรู้ก็มักทึกทักว่าตนคือผู้ทรงปัญญาเพราะได้อ่านมามาก แต่ในความเป็นจริงเขายังไม่รู้อะไรเลย และการสำคัญตนผิดนี้เองที่ทำให้พวกเขายกย่องตนเองเหนือผู้อื่นและยากที่ผู้อื่นจะพูดคุยและคบหาสมาคมด้วยได้ และนี่คือผลพวงของปัญหาที่มากับการเขียน (275ab)

ข้อความที่เอ่ยมาข้างต้นคงมิใช่ปัญหาของศิษย์ของเทพธุทเท่านั้น แต่ได้กลายเป็นปัญหาของเราตลอดมาหลังจากการเขียนได้ถูกคิดค้นขึ้นมา ฉะนั้น การที่โสกราตีสได้นำปัญหาดังกล่าวมาตีแผ่และพยายามทำความเข้าใจถึงผลดีและผลเสียของการพูดและการเขียนตั้งแต่ต้นของประวัติศาสตร์ความคิดตะวันตก (25 ศตวรรษ) เรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ธรรมดา และมีส่วนสำคัญที่ทำให้บทสนทนา*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาที่ไม่ธรรมดาเช่นกันดังที่แดริดาได้ชี้แนะ

"คำพิพากษา" ของกษัตริย์ธามุส (หรืออัมมอน) ที่ชี้ให้เห็นว่าแท้ที่จริง การเขียนมิใช่ยาที่ช่วยจำและก่อให้เกิดปัญญา แต่เป็นยาที่ช่วย

เตือนความจำต่างหากนั้นเป็นอุทาหรณ์ที่ดี และสะกิดให้เราต้องกลับไปคิดถึงช่วงแรกของบทสนทนาที่ความรักก็ทำหน้าที่เดียวกับที่ผู้ที่รักในหนุ่มรูปงามความงามจะเตือนถึงสิ่งที่ดีงามที่เขาเคยประสบในชาติก่อน ๆ และเป็นหนทางหนึ่งที่จะพาเขาไปสู่เส้นทางของปรัชญา ซึ่งเป็นส่วนทำให้ปีกของจิตวิญญาณได้งอกอีกครั้งหนึ่ง ฉะนั้น การเป็นยาช่วยเตือนความจำมิได้เป็นการกล่าวหาว่าการเขียนเป็นสิ่งที่ไม่ดีหรือเลวหรือเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา แต่เป็นการชี้ให้เห็นถึงสถานภาพที่แท้จริงของการเขียนว่าการเขียนเป็นเพียงภาพของความรู้หรือปัญญาที่ถูกบันทึกลงเป็นลายลักษณ์อักษร แต่มิใช่ความรู้ที่แท้จริง เพราะไม่ว่าท่านจะอ่านสิ่งที่เขียนกี่ครั้งกี่หน สิ่งที่ปรากฏบนหน้ากระดาษก็คงเหมือนเดิมเช่นเดียวกับภาพวาด (275cd) พูดซ้ำและไม่สามารถอธิบายอะไรต่อได้[57] แต่การเป็นสิ่งเตือนความจำก็เป็นสิ่งที่ดี เป็นจุดบวกของการเขียน แต่การที่การเขียนไม่สามารถอธิบายอะไรต่อคือจุดบอดที่เราทุกคนต้องสังวรว่าเราต้องเรียนที่จะอ่าน "เป็น" อ่านเหมือนกับว่าเรากำลังสนทนากับสิ่งที่อ่าน รู้จักทั้งถามและตอบ วิพากษ์วิเคราะห์สิ่งที่อ่าน อ่านด้วยชีวิตจิตใจ ไม่อ่านอย่างคนขี้เกียจในแบบท่องจำสิ่งที่อ่านทั้ง ๆ ที่ไม่เข้าใจ (ทำตนเป็นเหมือนเครื่องบันทึกเทป) และเนื่องจากเพลโตตระหนักดีถึงจุดบอดข้อนี้ของการเขียนหรือไม่ที่ทำให้เขาเขียนในรูปแบบของการสนทนาแทนการบรรยาย

จุดบอดที่ว่านี้ทำให้เพลโตพูดถึงการเขียนว่าเป็นเหมือนลูกไม่มีพ่อ (bastard) งานเขียนถูกตัดขาดจากผู้เขียนเมื่อถูกเผยแพร่สู่สาธารณะชน ไม่มีผู้เขียนมาแก้ต่างให้กับงานเขียน ดังสุนทรพจน์ทั้ง 3 ชิ้นในช่วงแรก โดยเฉพาะของไลเซียส ส่วนของโสกราตีส แม้โสกราตีสได้ช่วยอธิบาย แต่ก็เป็นผลงานที่เขาอ้างว่ามิใช่เขาเป็นผู้เขียน (มิใช่บิดาที่แท้จริงของสุนทรพจน์นั้น) คำแก้ต่างของโสเกรตีสจึงขาดน้ำหนัก (ถ้าสิ่งที่เขาอ้างเป็นจริง) นอกจากนี้เนื้อหาส่วนใหญ่ของสุนทรพจน์ชิ้นที่ 2 เป็นตำนาน ซึ่งก็มีลักษณะเดียวกับ

---

[57] ลักษณะดังกล่าวของการเขียน ซึ่งแดริดากล่าวว่าเหมือนการพูดซ้ำโดยปราศจากความรู้ (คำอธิบาย) ซึ่งไม่ต่างจากตำนาน *(mythos)*

การเขียนคือพูดซ้ำโดยไม่อธิบาย แต่จำต้องวิเคราะห์และตีความ จุดบอดอื่นของการเขียนที่ตัดขาดจากพ่อของเขาคือ เขาไม่สามารถเลือกผู้อ่านได้ ผู้ไม่มีปัญญาหรือผู้ที่มีจิตวิญญาณที่บิดเบี้ยวก็อ่านไปตามความด้อยและบิดเบี้ยวของจิตวิญญาณนั้น ๆ โดยที่งานเขียนไม่สามารถห้ามไม่ให้เขาอ่านและตีความตามที่เขาได้กระทำ ซึ่งก็เป็นส่วนที่อันตรายยิ่งของการเขียน เมื่องานเขียนที่ดีตกอยู่ในมือของผู้อ่านที่มีจิตใจต่ำช้า เขาสามารถนำงานเขียนไปเป็นประโยชน์ให้แก่ตัวเขาได้ การไม่สามารถอธิบายแก้ต่างให้กับตนเองและไม่สามารถเลือกผู้อ่านได้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้การเขียนต่างจากการพูดโดยแท้ และถูกมองว่าการเขียนเป็นเพียงเงาภาพของการพูดที่มีพ่อ (ผู้พูด) คอยดูแลอยู่ตลอด[58] ซึ่งโสกราตีสเรียกการพูดว่าเป็นพี่ชายที่ถูกกฎหมาย (legitimate brother) ของการเขียน

เมื่อพิจารณาตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ถ้าเราตระหนักถึง “คำพิพากษา” ของกษัตริย์ธามุสและเล็งเห็นถึงข้อดีและข้อเสียของการเขียน เราก็จะไม่ทึกทักยกย่องการเขียนว่าวิเศษกว่าที่เป็นจริงและทึกทักว่าการเขียนคือความรู้ที่แท้จริง ฉะนั้นการหยิบยกปัญหาของการเขียนขึ้นมา โสกราตีสมิได้ประณามการเขียนในตัวของมันเอง แต่เป็นเช่นเดียวกับความรัก การเขียนก็มีสองด้านคือด้านซ้าย (ลบ) และด้านขวา (บวก) ดังสุนทรพจน์ทั้งสองของโสเกรตีส ซึ่งสุนทรพจน์ที่ 1 เป็นการตำหนิความรักและสุนทรพจน์ที่ 2 เป็นการสรรเสริญความรัก จุดประสงค์ที่โสกราตีสต้องการน่าจะเป็นการท้วงติงไม่ให้เราตกหลุมพราง “ยาเสน่ห์” (การเขียน) นี้และหลงเชื่อว่าการเขียนเป็นอะไรที่วิเศษกว่าสิ่งช่วยเตือนความทรงจำโดยยกอุปมาอุปไมยเรื่องการเพาะปลูกของชาวสวนมาเป็นอุทาหรณ์[59] ว่าชาวสวนที่เข้าใจในเรื่องของการเพาะปลูกอย่างแท้จริงจะแยกแยะและรู้ว่าจะปฏิบัติเช่นไรระหว่างการเพาะปลูก

---

[58] การพูดในความหมายของการสนทนาเชิงปรัชญา ซึ่งใช้วิพากษ์วิธี (dialectic) ที่มีลักษณะตามคำศัพท์ภาษากรีก *dialegesthai*

[59] โสกราตีสเปรียบเทียบระหว่างการเพาะปลูกเล่น ๆ ในช่วงเทศกาลเพาะปลูกในสวนของอโดนิส (Adonis) กับการเพาะปลูกของชาวสวนในฤดูการเพาะปลูกจริง

เล่น ๆ กับการเพาะปลูกจริง ๆ โดยโสกราตีสเปรียบการเพาะปลูกเล่น ๆ ซึ่งเป็นเหมือนการละเล่น (games) กับการเขียน และการเพาะปลูกจริงเป็นเสมือนการแสวงหาความรู้ที่แท้จริง หรือการพูดหรือการสนทนาเชิงปรัชญาซึ่งเกิดจากการพูดคุยด้วยเหตุผลแลกเปลี่ยนความคิดความเข้าใจ เป็นรูปแบบของการสนทนาที่เรียกว่า *dialegesthai* ในขณะที่การเพาะปลูกเล่น ๆ หรือการเขียนเป็นเพียงเครื่องช่วยเตือนในสิ่งที่เขารู้อยู่แล้ว ส่วนการเพาะปลูกจริงต้องอาศัยความเข้าใจและการเรียนรู้ที่แท้จริงเพื่อผลลัพธ์ที่ดีงามซึ่งคือการพูดที่เป็นเสมือนการเขียนลงบนจิตวิญญาณในเรื่องของความยุติธรรม ความดีความงามนั้นสมควรต้องได้รับการเอาใจใส่อย่างจริงจัง โสกราตีสเปรียบการพูดว่าเป็นลูกที่แท้จริงของคุณธรรมที่กล่าวมา พูดอีกนัยหนึ่ง การสนทนาในรูปแบบ *dialegesthai* คือลูกที่ถูกกฎหมาย เนื่องจากสามารถพาเราให้เข้าถึงความจริงแท้ที่ได้จากการถามตอบ และเมื่อเราเข้าถึงความจริง ความจริงเหล่านั้นจะจารึกบนจิตวิญญาณของเราติดตัวเราไปในทุกๆชาติ และอาศัยเพียงการพูดคุยเชิงปรัชญา การเขียนที่ดี การรักในรูปลักษณ์ที่งดงามในชาตินี้ที่สามารถปลุกคุณธรรมที่ฝังอยู่ในจิตวิญญาณให้กลับคืนมา (theory of recollection) ได้ ดังนั้น ผู้ที่เป็นเหมือนชาวสวนชั้นเลิศก็คือผู้ที่รักในความรู้ ผู้ที่เป็นปราชญ์ (ซึ่งโสกราตีสมองว่าเป็นผู้ที่ยุติธรรม) เนื่องจากเขาเข้าใจดีว่าการเขียนเป็นเพียงการละเล่นที่ช่วยให้เราระลึกสิ่งที่เรารู้อยู่แล้วและมีคุณค่าน้อยนิดเมื่อเทียบกับการพูดการถามตอบในหมู่มิตรเช่นที่โสกราตีสและเฟดรัสกำลังทำอยู่ในบทสนทนาชิ้นนี้ การแลกเปลี่ยนความคิดที่สามารถแก้ต่างให้กับสิ่งที่ตนพูด ในจุดนี้โสกราตีสจึงให้คุณค่าการพูดเหนือการเขียนและเป็นจุดที่ทำให้แดริดาสรุปว่า อคติของการพูดเหนือการเขียนมีจุดเริ่มต้นที่ปรัชญาของเพลโต

การสนทนาเชิงปรัชญาเป็นการสนทนาสด เป็นการสนทนาที่มีชีวิต มีการแลกเปลี่ยนระหว่างคู่สนทนา มิใช่การเทน้ำจากแก้วหนึ่งไปสู่อีกแก้วหนึ่ง แต่เป็นการแลกเปลี่ยนความคิด ความเข้าใจ ซึ่งเป็นเสมือนการเตือนให้คู่สนทนาได้ระลึกถึงความรู้ที่จารึกอยู่ภายในตัวเขา โสกราตีสเรียกความรู้

ที่เกิดจากการสนทนาว่าเป็น “การเขียน” ลงบนจิตวิญญาณ ซึ่งจะประทับอยู่ในจิตของเราไปไม่เลือนราง ฉะนั้น การพูดในความเข้าใจของโสกราตีสจึงเป็น “การเขียน” ที่มีคุณค่ากว่าการเขียนลงบนแผ่นกระดาษและเป็นสาเหตุที่โสกราตีสในประวัติศาสตร์จึงไม่เขียน แต่การไม่เขียนของโสกราตีส (บุคคลในประวัติศาสตร์) ก็ไม่สามารถหยุดเพลโตศิษย์เอกของเขาไม่ให้เขียน อย่างไรก็ตาม การเขียนของเพลโตยังคงลักษณะของการเขียนที่เลียนแบบการพูดคือการเขียนในรูปของบทสนทนา นอกจากนี้ ลีลาการเขียนของเพลโตถ้าจะพูดตามศัพท์ชาวบ้านคือ “มีทั้งลูกล่อลูกชน” เป็นลักษณะของการละเล่นหรือเกมที่มีลูกเล่นและมุขขบขัน เรียกได้ว่ามีหลากรสไม่ต่างจากการอ่านบทละครที่มีคุณค่าที่ให้ทั้งข้อคิด บทเรียนและความสนุกสนานอย่างเต็มรูปแบบของบทประพันธ์ที่เป็นยอดของศิลปะตามสูตรของอริสโตเติล[60] และเรียกร้องให้ผู้อ่านเป็นเสมือนคู่สนทนากับสิ่งที่อ่านโดยปริยาย

คำพูดของโสกราตีสในบทสนทนาของเพลโตไม่ใช่เสียงของเพลโตดังที่ผู้อ่านทั่วไปทึกทัก แต่เป็นข้อคิดที่สำคัญที่ต้องการปลุกผู้อ่านที่ร่วมสนทนาเมื่ออ่านงานของเขาให้ฉุกคิด ซึ่งเป็นก้าวแรกของ “การรู้จักตรวจสอบ” และสงสัย (wonder) ตั้งคำถาม ซึ่งเป็นหัวใจของปรัชญา บทสนทนา*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาเดียวของเพลโตที่เป็นการสนทนาฉันมิตรระหว่างเพื่อนที่ชอบพอกันโดยลำพังไม่มีคนอื่นห้อมล้อมร่วมฟังอยู่ด้วย ในบทสนทนาชิ้นอื่นๆ มักมีผู้อื่นร่วมฟัง ทำให้การสนทนาดูเป็นการแสดงความสามารถในการพูดในที่สาธารณะ เช่น *อุตมรัฐ โพรทากอรัส กอร์เกียส* และ *ซิมโพเซียม* เป็นต้น นอกจากนี้ บทสนทนา*เฟดรัส*ยังเป็นการสนทนาที่อยู่ในบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติน่าสบาย มีความเป็นกันเองดังที่ได้กล่าวในตอนต้น เรียกได้ว่าเป็นบทสนทนาต้นแบบของการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิด ความเข้าใจ (conversation and understanding หรือ *dialegesthai*) ฉันมิตรโดยแท้ ดังที่

---

[60] ใน Poetics อริสโตเติลกล่าวว่า งานที่เป็นเลิศทางศิลปะการพันธ์ต้องให้ทั้งความรื่นรมย์และความรู้ (to teach and delight) เช่นบทละครโศกนาฏกรรมของโซโฟคลิสเป็นต้น

โสกราตีสเชื่อว่าเป็นหนทางที่ประเสริฐที่สุดของการแสวงหาความรู้ แต่ในขณะเดียวกันบทสนทนาชิ้นนี้ก็เป็นงานเขียนซึ่งผู้เขียนเพลโตได้มองว่างานเขียนนั้นมีสถานะไม่ต่างจากเกมส์ ดังนั้นผู้อ่านผลงานชิ้นนี้จำต้องไม่ทึกทัก "เอาจริงเอาจัง" กับประเด็นที่นำเสนอทั้งหลายว่าคือความรู้ แต่ให้เข้าใจว่าบทสนทนาเฟดรัสเป็น "เกม" หรือ "การละเล่น" ที่มุ่งเสนอแนะข้อคิดต่าง ๆ ให้ผู้อ่านได้ฉุกคิดตั้งคำถามต่อประเด็นดังกล่าวต่อไป ดังผู้ที่เป็นปราชญ์ (ผู้รักในความรู้) พึงกระทำ

ความไม่เหมือนของบทสนทนา*เฟดรัส* จึงนับว่าเป็นความโดดเด่นของบทสนทนาชิ้นนี้และได้ทำให้*เฟดรัส*เป็นบทสนทนาแบบฉบับของ "การพูดและการเขียนที่ดีที่มิใช่สิ่งที่น่าละอาย" (258d) แต่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและเป็นเสมือนคู่มือ (companion) ในการเดินทางของ

สหายปรัชญา (friends of philosophy) ทั้งหลายได้เดินบนเส้นทางแห่งการรักในความรู้หรือปรัชญา (philo-sophia) อย่างแน่วแน่ไม่หลงทาง ดังประโยคปิดท้ายของบทสนทนาที่มีใจความว่า "มิตรสหายย่อมร่วมมีทุกสิ่งทุกอย่างร่วมกัน" ("Friends have everything in common.") (279c)[61]

---

[61] ประโยคนี้น่าจะสืบเนื่องมาจากคำพูดของพวกไพธากอเรียน (Pythagorean) (สหายทางความคิดของนักปราช์ญ Pythagoras) ที่กล่าวว่า "Among friends, everything is shared." ตามความเชื่อของพวกเขามิตรภาพเติบโตจากความเหมือน (similarity) มิตรภาพนำมาซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่มิตร (solidarity) และสิ่งนี้แหละที่จะเอื้อให้เกิดการเมืองการปกครอง ตุลาการและเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี (Gadamer, *The Beginning of Knowledge,* p. 123.)

บรรณานุกรม

Baumann, H. (1993). *The Greek Plant World in Myth, Art and Literature,* translated by William T. Stearn and Eldwyth Ruth Stern. Portland, Oregon: Timber Press.

Bernardete, S. (1991). *The Rhetoric of Morality and Philosophy, Plato's Gorgias and Phaedrus.* Chicago and London: The University of Chicago Press.

Derrida, J. (1981). *Dissemination*, translated by Johnson, B. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Ferrari, G.R.F. (1987). *Listening to the Cicadas, A Study of Plato's Phaedrus.* Cambridge, New York, Sydney: Cambridge Classical Studies, Cambridge University Press.

Gadamer, H.G. (2002). *The Beginning of Knowledge.* New York and London: Continuum Publishing.

Gadamer, H.G. (1998). *The Beginning of Philosophy*. New York: Cont inuum Publishing Company.

Heidegger, M. (1997). *Plato's Sophist*, translated by Rojcewics, R. and Schuwer, A. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.

Nussbaum, M.C. (1986). *The Fragility of Goodness.* Cambridge and New York: The Cambridge University Press.

Plato, (1961). *The Collected Dialogues*, edited by Hamilton, E. and Cairns, H. Princeton: University of Princeton Press.

Plato, (2005). *Euthyphro, Apology, Crito, Phaedo, Phaedrus*, translated by Harold North Fowler. Cambridge and London: Harvard University Press, Loeb Classical Library.

Plato, (1996). *On Poetry, Ion, Republic 376e – 398b and Republic 595–608b,* edited by Penelope Murray. Cambridge: Cambridge University Press.

Plato, (2002). *Phaedrus,* translated by Waterfield, R. Oxford: Oxford University Press.

Plato, (1995). *Phaedrus,* translated by Nehamas, A. and Woodruff, P. Indianapolis and Chicago: Hackett Publishing Company.

Plato, (1968). *The Republic,* translated by Bloom, A. New York and London: Basic Books.

Sayre, M. (1995). *Plato's Literary Garden, How to Read a Platonic Dialogue.* Notre Dame, Indiana: The University of Notre Dame Press.

Schleiermacher, (1992). *Introductions to the Dialogues of Plato* (Reprint of the 1836 edition), translated by Dobson, W. Bristol, England: Thoemmes Press.

Sinaiko, H. (1965). Love, Knowledge, and Discourse in Plato: *Dialogue and Dialectic in Phaedrus, Republic, Parmenides.* Chicago and London: The University of Chicago Press.